

באמונתך - מאמר מעצים לכל יהודי - וארא

מגיע לי או לא מגיע לי?!

נקודה עצומה למחשבה

פרק א'

- נהג האוטובוס הפיקח.
- המצב הכלכלי!!!
- מדוע לא מפרגנים לי?
- להתרגל להודות אפילו על התקדמות מועטת. עצת מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל.
- ייסורי מצפון של "אח" - מרטיט.
- ריבוי הניסים - כאמצעי להאדרת שמו יתברך - מרן הבן איש חי זיע"א.
- בזכות היד שנקטעה - נשארתי בחיים! מפעים!
- החי באמונה אינו כועס.
- הפגז המצרי - שהציל.
- כל דעביד רחמנא - ברחמים גמורים - לטב עביד.
- לראות את ההשגחה בעיניים - "עמלק"

פרק ב'

- עם שכולם מתעניינים בו.
- עם ישראל - מרכז העולם.
- נתן ימינו על ימינו של משה.
- הניח לפניהם מקום לטעויות.
- המתבונן ושאינו מתבונן - גוף האדם!
- מבט על קושי וצער - דעת תורה!
- היתום בן ה-9 - "אבא הגיע אלי".
- התמודדות מול הדב האימתני.
- חכמת רבנו משה איסרליש - הרמ"א.
- מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל - בבית הדין.

מגיע לי או לא מגיע לי???

נקודה עצומה למחשבה (פרק א')

ננסה במאמרו זה לעסוק בנושא מהותי מאוד בחיינו השייך ביסודו לשינוי תפיסת המציאות!!! ישנה תפיסה מולדת אצל רוב בני האדם שבעצם - "מגיע לי", כן, פשוט מאוד, הם בטוחים שכל דבר חייבים להם ומגיע להם, וממילא כשאינם מקבלים את מבוקשם, הם כועסים ומתוסכלים. כשאדם נולד, כתינוק קטן הוא על בסיס "מקבל" כל הזמן, מטפלים בו, מאכילים אותו, דואגים לכל חסרונותיו וצרכיו בצורה אבסולוטית. עד שהוא גדל ומתחיל אט אט לדאוג לעצמו בדברים מסוימים אך עדיין הוא עומד על בסיס "מקבל" עד שגדל ונהיה עצמאי. אך למעשה, בתפישותיו, הלך חשיבתו והתנהגותיו, הוא עדיין אוחז בדרגת "מקבל". אמנם, לא תמיד להיות "מקבל" זהו פגם או פסול, הבעיה היא בכך שהוא מרגיש תמיד שעל כולם לתת לו ולכבד אותו. המחשבה שלו כל הזמן היא: 'מגיע לי!' הוא חסר את התפיסה הנכונה כלפי מה שהוא מקבל. לא עוצר לרגע להתבונן, האם חייבים לו, האם באמת מגיע לו, או שמא זכות היא לו שהעניקו לו את מבוקשו, וחסד עשו עמו שהחליטו להמשיך ולתת לו, ובעצם להתבונן על כל מה שקיבל בחייו מאז צאתו לאוויר העולם (ועוד קודם לכן), האם חוב הוא שחייבים לו או שבעצם זכות וחסד גמלו עמו.

נהג האוטובוס הפיקח

במעשה הבא, שהתפרסם לא מזמן, מונחות תובנות רבות, אך יסודו נעוץ בנקודה חשובה ויסודית לנושא בו אנו עסוקים. וכדלהלן:

היה זה באחד מימי שישי הקצרים של החורף, השעה 1.30 בצהריים, השבת נכנסת בשעה 4.15 וקו 400 מבני ברק לירושלים מתעכב ומתמהמה. והנה, בשעה 1.50 הגיע אוטובוס לתחנה ביציאה מהעיר כאשר הוא מלא עד אפס מקום עם אנשים הנוסעים בעמידה... נהג האוטובוס עצר כמה עשרות מטרים מהתחנה, כאשר התחנה עצמה מלאה ועמוסה במשפחות רבות, מבוגרים וצעירים עם ילדים קטנים ומזוודות, חלקם רצו לכיוון האוטובוס וחלקם נשארו עומדים כועסים, רוטנים וצועקים...

כרבע שעה לאחר מכן הגיע אוטובוס נוסף, היישר מהמסוף לתחנה האחרונה ביציאה מן העיר לפי הוראה מגבוה, בכדי לשחרר את הלחץ הגדול, גם מבחינת כמות האנשים וגם מפאת השעה הדוחקת, שהרי בעוד כשעה וחצי בלבד נכנסת השבת.

הנהג, שפיקח היה, ידע והבין עם מה הוא הולך להתמודד, ולכן החליט בהחלטה של רגע לפני הגעתו להחליף את מספר הקו המופיע בחזית האוטובוס מ-400 למספר קו אחר שיעדו הוא באר שבע... כך הוא הגיע לתחנה, פתח את הדלת וחיכה לעליית הנוסעים... אף אחד כמובן לא עלה, אך הממתנינים ניסו לדבר אל ליבו שיאות להחליף את יעד נסיעתו... הנהג חכך בדעתו... עשה כמה טלפונים ולבסוף הודיע על שינוי ביעד והכריז: "אנחנו נוסעים לירושלים!" כל הממתנינים הודו לו מקרב לב, בירכוהו ברכות רבות ואף ניאותו להצטופף שלושה בכיסאות של שניים, חלקם שיגרו לנהג גם עוגיות ומיני מאפה שהכינו לשבת, כאות תודה על החסד אשר גמל עמהם...

לקראת סוף הנסיעה תפס הנהג את המיקרופון וסיפר לנוסעים את מה שאירע באמת ושיתף אותם בשיקוליו, לתדהמתם הרבה.

אלא שלבסוף הסביר את מעשיו:

כנראה שיש הבדל גדול בהתנהגות בני האדם בין מי שחושב ומבין **שמגיע לו** לבין מי שמרגיש ומבין **שלא מגיע לו**.

וההבדל ביניהם עשוי להיות תהומי ממש! אני מנסה לחשוב כיצד הייתם מתנהגים אלי אם הייתי מגיע לתחנה עם המספר 400 על השמשה... שמעו ולקחו מוסר.

למה אני לא גומר את החודש

לא פעם אנו שומעים תלונות שונות מפי אחרים על מצבם הקשה, רוע גורלם, העדר הצלחותיהם בתחומים רבים, וחוסר מזלם בכל מיני צעדים, כל אדם לפי עניינו.

המתקשים בפרנסה יתמהו: "אני לא מבין למה אני לא גומר את החודש"... או שיקבעו עובדה שיש בה את 'הנצחת הנתון': "אני לא גומר את החודש"! משפט שנאמר, אולי שלא במתכוון, כסוג של טענה או טרוניה...

לפני שאנחנו מתעסקים בחסרונות, ובתלונות על מה שאין, עלינו לדעת כיצד להתמודד איתם מתוך התבוננות על מה שיש, לראות כל מה שקיבלנו מאת הבורא יתברך, ומן הסתם לאחר התבוננות כזו - שאינה מצריכה העמקה - יראה כל אחד כמה קיבל וכמה הוא מקבל מאת הבורא אין ספור של טובות וחסדים...

ככל שנשכיל להתמקד בחסדים, בשפע הטובה והברכה שברשותנו, כך נרוויח רווח כפול, האחד יפסיק להתמרמר על מה שאין לו, תחושת התסכול על כך שהוא לא גומר את החודש תפחת משמעותית, השני יקבל מבט אחר ונכון כלפי מה שאין לו, ויבין שבעצם אף אחד לא חייב לו כלום, וכל מה שהוא קיבל ומקבל, הכל חסד, זכות ורחמים, מאת הבורא עליו, וממילא תלונות מניין? השלישי יתפוס שבעצם כמה עליו להודות ולשבח על כל מה שזכה להשיג עד היום, וכך הלאה, כאשר המכנה המשותף לכולם הוא ההבנה שעלינו רק להשתדל מחד, ומאידיך את התוצאה לא לתלות בהשתדלות אלא בגזרת הבורא עליו, שהוא מקור השפע הטוב.

מדוע לא מפרגנים לי?

כמו כן, במישור האישי הפנימי של האדם קיימת עבודה רבה.

כל אחד מאיתנו חפץ וזקוק לעידוד, הארת פנים, מחמאות ופירגון, וכאשר יחסר לו זאת, הרי ששוררת אצלו כעין תחושת נכאים המתבטאת בדכדוך נפש ושברון לב היוצרת מועקה תמידית.

אך אם נתבונן ונבין שכל מה שבאמת מגיע לנו, אנחנו בודאי נקבל אותו על ידי ומאת הבורא, הרי שתחושות אלו ייעלמו להן ואת מקומן יתפסו רגשות שלווה ורוגע המביאים לידי מנוחת הנפש.

אדם שמבין שאינו זוכה ליחס ההולם שעליו לקבל בהתאם להשקעתו, תהיה אשר תהיה, ולא משנה מה התחום, המקום והזמן, אף אם אכן יש צדק בדבריו, אם יפנים את הידיעה הברורה שכשמגיע לו - יקבל! והכל מאת הבורא! בודאי יקל עליו להמשיך את מהלך חייו התקין ללא כעסים ומתחים, ויתירה מכך, לפעמים עצם אי-קבלת העידוד וחוסר הפירגון זוהי הטובה הגדולה עבורו, אך ישאל השואל - כיצד?

תשובות רבות בדבר, אך לאחרונה ממש שמעתי תשובה ניצחת לכך מיהודי חכם שסיפר לי:

אני אדם מאוד רגיש, עד כדי כך שדמעתי מצויה אף בדברים שלכאורה לא נוגעים אליי אישית, אם אני שומע על עוולה שנעשית למאן דהו, או אפילו כאשר קוראים בתורה על מכירת יוסף, או על התוודעות יוסף לאחיו וכיוצא"ב, מאגר הדמעות פשוט נפתח ופורץ מאליו, עולם הרגש שלי הוא מאוד חי ודומיננטי.

במקום עבודתי אני נמצא תחת ניהולו של אדם לא קל עם דרישות גבוהות, אך בוא נאמר שעם זה אפשר להסתדר ולהתמודד, אך מבחינה אנושית מאוד קשה, לא די שהוא לא מפרגן על הצלחות אלא עוד מרבה להתלונן ולהתרעם ולפעמים גם לפגוע אישית בעובד.

בתחילה, לא ידעתי את נפשי, איך אוכל להסתגל למצב? אך עם חלוף הזמן ועם השנים, במקום בו אני נמצא כעת, הבנתי שבעצם הוא היה שליח טוב עבורי לחשל אותי, לחסן ולעצב את כוחות נפשי ואף לחזק את אמונותי. ללא ספק, היה תמיד כואב לשמוע תלונות וטענות, בפרט שלרובן לא היה בסיס, אך עם הזמן הבנתי עד כמה התפתחו בי כוחות נפש חזקים להתמודד עם מצבים אחרים בחיים ולעמוד באתגרים, ולבסוף ברחמי המרובים גם להצליח.

אכן, הוא היה ה"מקל" ואיני נכנס לחשבון שמיים שלו כלפי הבורא בהתנהגותו ובחוסר מידותיו, אך כלפיי - וזה מה שחשוב לי להתמקד בחיי, בסופו של דבר, היתה זו ברכה.

אכן, במבטו ובאמונתו יכול האדם "לקבוע" את עברו.

להתרגל להודות על כל הטבה - עצת מו"ר מרן הגר"י אדלשטיין זצ"ל

פעם אמר לי מו"ר מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל:

ישנה תפיסה מוטעית שהתאזרחה בלב בני האדם, לפיה ההודאה לבורא יתברך מגיעה רק כאשר המהלך לו ציפו וייחלו הושלם כולו ונעשה לפי שביעות רצונם.

אך טעות בידם! על כל שלב ושלב בתהליך הישועה יש להודות לו יתברך!!! ליתן שבח והודיה ולהכיר בחסדו הגדול!

על כל צעד בהתקדמות לקראת הישועה מְצוּנָה האדם לראות ולהכיר בטובת ה' עליו, ואפילו אם היא חלקית ומהווה שלב קטן מתהליך ארוך וממושך, כבר ראוי להודות עליו.

לפעמים אנחנו מודים לקב"ה על מה שנתן לנו, אבל ההודאה שלנו היא רק על דבר מסוים, אנחנו לא זוכרים – או לא מודעים לכך – שצריך להודות על הכל... וזו הטעות שלנו... כי יש להודות על כל רגע בחיים שמעניק לנו הבורא בחסדו וטובו בכל יום מחדש, על הבריאות, על הפרנסה, על הילדים, ובקיצור, על הכל ה' אלהינו מודים אנחנו לך!!

והוסיף:

צריך שיתן האדם דעתו להודות לקב"ה דרך אמירת פסוקי הודאה ושבח הכתובים בספר תהילים, כדוגמת מזמור קי"א, "אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה" ועוד מזמורים העוסקים בעניין ההודאה לבורא יתברך, על כל התקדמות לקראת הישועה. בכל שלב – ואפילו קטן – של שיפור המצב, יש להודות.

ואכן, באחת הפעמים שביקר חולה, אמר לו מו"ר זצ"ל:

"על כל בשורה טובה, אפילו קטנה, שיש בה משמעות של הטבה - אפילו מזערית - במצב בריאותך, כבר עליך להודות ולשבח לקב"ה, ואל תחכה לזה רק בסוף התהליך, כאשר תבריא לחלוטין בעזרת ה'".

כדי לקבל פרספקטיבה ברורה ופרופורציות נכונות על המתנה הגדולה לה זכינו הנקראת "חיים", להבין למה זכינו בעצם קיומנו, עוד הרבה לפני ההתמודדויות השונות שהחיים מזמנים לנו. ננסה להתבונן ולראות עם אלו סוגי שאלות התמודדו לא מזמן.

וכדלהלן:

ייסורי מצפון של "אח" – מרטיט

אל הגאון רבי מרדכי יעקב ברייש זצ"ל (שו"ת "חלקת יעקב" חו"מ סימן לג) הגיע אוד מוצל מאש שנותר לפליטה מהחורבן הנורא שעבר על יהדות אירופה, ובמר ליבו סח לו את הסיפור הנורא הבא:

בשנות ההשמדה, הנאצים האכזרים יימח שמם הוליכו קבוצות של יהודים בצעדות ארוכות, שהיה למעלה מכוחם הנחלש. הכלל היה שמי שהתעייף בדרך ונעצר היות וכוחותיו עזבוהו - הומת על מקומו בירייה, רח"ל. מה שנודע בשם - "צעדת המוות".

והנה, ממשיך הלה לספר בעגמת נפש, ביום מן הימים, צעדתי יחד עם אחי הצעיר הי"ד, הבחנתי כי הוא מותש לגמרי, ולכן אמרתי לו שיוכל לישון קצת, "אני אשמור עליך ואדאג להעיר אותך", הבטחתי לו.

אולם, אט אט שמורות עיני נעצמו וגם אני התנמנמתי קמעה, עד שפתאום נשמעה מפי קצין ה-ס.ס.: "לאז!" "לאז!" (להמשיך).

מתוך הבהלה הגדולה קמתי ורצתי למקום שכבר עמדו שאר החברים, כי לא הייתי כלל שפוי בדעתי, ותיכף התחלנו בצעדה...

כעבור מספר שניות נזכרתי לפתע באחי יקירי. אך זה היה כבר מאוחר מדי, לא היה בידי לשוב לאחור, מפני אימת הרוצחים שמיד היו יורים בי, ומאז נאבד זכרו של אחי...

ברור לי, הפטיר היהודי, כי הרגוהו הארורים, וזה קרוב לייג שנים שיש לי מוסר כליות מחמת הדבר, ונפשי דואבת עלי, ועתה נפשי בשאלתי: האם אני צריך כפרה עבור גרימת המוות לאחי? על שאלה לא פשוטה זו, השיב בעל ה"חלקת יעקב":

פשוט שאין השכחה בנידוננו נחשבת כפשיעה, שהרי באותה שעה היה תשוש כח ורצון, ולא היה שפוי בדעתו כלל, אולם מאידך גם אם נחשב הדבר לאונס או לשגגה, הרי מצאנו שהחמירו הפוסקים מאוד לעניין הריגת נפש, גם בשוגג וקרוב לאונס, שצריך כפרה.

ברם, המקרה שלפנינו בכל זאת קל יותר, מפני שבמקרים שנדונו על ידי הפוסקים, הגורם להריגה נוצר על ידי האדם - נשוא הדיון - שממנו השתלשל הגורם להריגה. אבל בנידון דידן, סיבת הרציחה לא נעשתה וצמחה מגברא דידן, שהרי אף אם לא היה שם רק אחיו לבדו - בלאו הכי גם כן היה מתנמנם וישן מחמת עייפות הדרך ותשות כח, והיה נהרג לבסוף מהרוצחים הארורים אם לא היה קם משנתו בשעתו, ונוכל רק לומר שלא קיים האיש את המצוה של "לא תעמוד על דם רעך", וגם זה רק על ידי אונס. עכת"ד החלקת יעקב.

אכן, כשאנו מתוודעים לאותן התמודדויות לא פשוטות שהיו מנת חלקם של אנשים בדור הקודם, מה הציק להם, אלו ייסורי נפש הציפו את ליבם, הרי שמאליה עולה ההבנה שלמרות מול האתגרים בפניהם אנו ניצבים, יש לנו הרבה על מה להודות, על כל רגע ורגע, כי אף אחד לא חייב לנו כלום, ושום דבר אינו מובן מאליו.

יש אשר וזוכה האדם שנעשים לו ניסים, לעיתים גלויים לעיתים נסתרים, כאשר ללא ספק הם מעוררים אותו וממחישים לו את הידיעה הפשוטה שלא תמיד זוכרים - עד כמה הקב"ה משגיח עליו ועל העולם כולו.

חשוב שנביט אל נכון ונדע כיצד להתייחס למושג של "נס" בחיינו ובחיי כל יהודי באספקלריא ובהשקפה של תורה.

נראה כיצד הדברים נלמדים מפרשתנו על פי דברי מרן הבן איש חי:

ריבוי הניסים - כאמצעי להאדרת שמו יתברך

בפסוק נאמר: "ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את אותותי ואת מופתי בארץ מצרים, ... וידעו מצרים כי אני ה' בנטותי את ידי על מצרים" (ז, ג-ה).

ממשמעות הפסוק אנו למדים שבגין ריבוי הניסים והמופתים, ידעו מצרים כי ה' הוא האלוקים ואין עוד מלבדו, ולולא שהיה מרבה בניסיו ואותותיו, לא היה מתפרסם שמו וגדולתו חלילה, הלא דבר הוא?

אך נראה לבאר את העניין על פי מה שאמרו בגמרא (ברכות ס, א): האומר "יהי רצון שתלד אשתי זכר", הרי זו תפילת שוא. ומקשה הגמרא, שהרי רואים אצל לאה שהיה עוברה בן זכר, והתפללה לה' שפרי בטנה יתהפך לנקבה, ואכן הועילה תפילתה וילדה בת, כמו שכתוב (בראשית ל, כא) "ואחר ילדה בת ותקרא שמה דינה", מוכח מכך שמותר להתפלל על העובר בעודו ברחם אמו, ואין זו תפילת שוא? ומתרצת הגמרא שאין מזכירים מעשה ניסים, ופירושו, שאין להביא ראיה ממעשה נס המתרחש שלא כדרך הטבע.

בעל ה"ישועות יעקב" מחדד את תשובת הגמרא ומסביר שקיימים שני סוגי ניסים:

א. נס נסתר - אסור לו לאדם להתפלל לקב"ה שישפיע עליו, כיון שאין שם שמים מתקדש על ידו, ולא מכירים כולם בסיפור הנס, ומשום כך אם משפיע הקב"ה מופת נחבא מעיני אנשים, מנכים לאדם שנעשה לו הנס מזכויותיו בעולם הבא.

ב. נס גלוי - מותר לבקש מאת צור העולמים שיעשה נס מפורסם ונגלה, מאחר שבאמצעות המופת רואים כולם כי אצבע אלוקים הוא ומתפרסם שמו יתברך, לפיכך לא ינכו לאדם מזכויותיו, אדרבה, יוסיפו לו עוד זכויות בחשבונו, הואיל שעל ידו מתקדש שם שמים בפרהסיא. ולכן, מותר היה ללאה להתפלל לה' יתברך שיתהפך עוברה השוהה בבטנה מזכר לנקבה, למען תזכה אחותה רחל בבן זכר, כי עקב כך זכתה לקדש שם שמים לעין כל.

דברים אלו מהווים אחיזה למקראות שלנו:

אמר הקב"ה לישראל: "והרביתי את אותותי ואת מופתי בארץ מצרים" - בכמות עצומה וגדולה, ואינכם צריכים לחשוש שברבוי הניסים יפחיתו וינכו מזכויותיכם, לפי שעל ידי ניסים הללו "ידעו מצרים כי אני ה' בנטותי את ידי על מצרים" ויתקדש שם שמים בפרסום גדול, בכך שיראו כולם את מעשה ה' בהוציאכם ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה, מחמת כן, לא די בכך שלא ינכו מזכויותיכם מאומה, יתירה מזו, יתוסף לכם עוד זכויות יען כי בגינכם יתגדל ויתקדש שמו יתברך. (עוד יוסף חי - דרשות).

עלינו לזכור שאין אדם שלא מתמודד עם דברים לא קלים, אך לעולם נדע שהכל עם חשבון מדויק ומדוקדק. וכפי שכבר פעמים רבות הזכרנו, שגם מה שעל פניו נראה נורא נוראות, ייתכן שהוא חלק מתהליך של ישועה וברכה, ואפילו הצלת חיים עתידית של האדם, כפי שניווכח לראות מהמעשה הבא:

בזכות היד שנקטעה - נשארתי בחיים

המטוס היה בגובה של 800 מטר באוויר. המדריך החל לצעוק על החיילים: "כולם להתכונן לקפוץ!" הוא פתח את דלת המטוס, והראשון קפץ החוצה, כמה שניות לאחר מכן השני קפץ, ואז השלישי. ואז הגיע תורו של ארז שמואליאן. קפיצה זו עמדה לשנות את מהלך חייו, לנצח. היתה זו שנת תשנ"ד, וארז התאמן כדי להפוך לצנחן. אחד מאמצעי הבטיחות שיש לכל צנחן וחייל בהכשרה הוא רצועה צהובה, שנקראת גם רצועה סטטית. רצועה זו מחוברת למטוס. כשהצנחן קופץ, היא נמתחת, נמתחת - פותחת את התיק של הצניחה, והצנחן קופץ בשלום.

כשארז קפץ מהמטוס הזה, משהו חריג ביותר אירע. "אני קופץ", מספר ארז. "באותה שניה - המטוס נכנס לכיס אוויר. הצנחן שקפץ לפניי - הרצועה שלו חזרה, ובאופן נדיר הסתבכה לי בכף היד".

המטוס משך כלפי מעלה בעודו נופל למטה, והרצועה נמתחה עוד ועוד, ולפני שהוא שם לב, היא תלשה את ידו.

"המצנח נפתח, אני מרים את הידיים - ופתאום אני רואה - ש...אין לי כף יד". בדרך נס מצאו את ידו, הביאו אותה לבית החולים, ולאחר ניתוח בן 14 שעות, הצליחו לחבר אותה בחזרה. אולם לרוע המזל, ארז מעולם לא הצליח לחזור לשימוש מלא בידו.

כעבור 7 שנים, שנת תשס"א, תקופה שבה משנאי ישראל הרימו ראש ופתחו ב"אינתיפאדה". ארז שמואליאן היה כעת נשוי עם ילד, וגר בהתנחלות הר ברכה. יום אחד, הוא נסע עם משפחתו מחוץ ליישוב. ואז, הוא מספר: "פתאום יוצאים שלושה מחבלים, ומתחילים לירות עלינו, הם היו לבושים במדי צה"ל. אלה היו רגעים קשים מאוד, נפגענו, נפצענו בראש".

האפשרות היחידה שעמדה בפניו היא לסובב את הרכב לאחור ולהימלט בחזרה אל היישוב. אבל באותם כבישים צרים היה זה קשה מאוד. אבל, בגלל ידו הפצועה של ארז, היה לו מתקן שנקרא "תפוח הגנה", המסייע לשליטה מהירה וקלה יותר ברכב. "בחסדי ה', יכולתי לעשות במהירות את פניית הפרסה, עם התפוח והגה הכוח, ולברוח כמה שיותר מהר".

אותן שניות ספורות הכריעו את הכף בין חיים למוות עבור ארז ומשפחתו.

"התברר כי הפציעה הראשונה, הקטיעה של היד, היא זו שהצילה אותנו מהאירוע המסוכן... סיפור זה מזכיר לנו שבדיוק באותם רגעים של שיתוק וקיפאון, עדיין אין לנו לחשוש, הרי אבינו שבשמים רואה את התמונה הכללית, ובעצם הוא זה שדואג לנו ורוצה בטובתנו. מה שנראה לנו היום כמו טרגדיה או אכזבה, יכול להפוך מחר למשהו שמציל חיים. אכן, מבט אמוני נוקב מונח במעשה זה, ועל כן כאשר נתבונן אל נכון בכל פרט ופרט מענייני החיים, כך נהיה רגועים ובטוחים יותר.

מהות הבטחון - שישליך יהבו על ה' לגמרי!

ישנם שלושה תחומים שמחשבתו של אדם נתונה להם רבות, וברוב הזמן הוא עסוק וטרוד סביבם, "בני, חיי ומזוני": בני - בניס, כלומר, ילדיו של האדם, מצבם ובריאותם. חיי - חיים, כלומר רפואה; ומזוני - פרנסה וכלכלה.

וכמו בכל תחום, גם באלו צריך לתת את המשקל הנכון ביחס שבין ההשתדלות בהם לבין תוצאת הדבר וההצלחות.

וכבר הודיע לנו רבנו הרמח"ל בספרו "מסילת ישרים" (פרק כא):

"מפסידי החסידות הם הטרדות והדאגות, כי בהיות השכל טרוד ונחפז בדאגותיו ובעסקיו, אי אפשר לו לפנות אל ההתבוננות הזו, ומבלי התבוננות לא ישיג החסידות, ואפילו אם השיגו כבר, הנה הטרדות מכריחות את השכל ומערבבות אותו, ואינם מניחות אותו להתחזק ביראה ובאהבה, על כן אמרו רז"ל (שבת ל, א): אין השכינה שורה לא מתוך עצבות וגוי, כל שכן ההנאות והתענוגים שהם הפכיים ממש אל החסידות, כי הנה הם מפתים הלב להימשך אחריהם, וסר מכל ענייני הפרישות והידיעה האמיתית.

אמנם, מה שיוכל לשמור את האדם ולהצילו מן המפסידים האלה הוא הבטחון, והוא שישליך יהבו על ה' לגמרי, כאשר ידע כי ודאי אי אפשר שיחסר לאדם מה שנקצב לו, וכמו שאמרו חז"ל

במאמריהם (ביצה טז, א): כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה וגו', וכן אמרו (יומא לח, ב): אין אדם נוגע במוכן לחברו אפילו כמלוא נימא, וכבר היה אדם יכול להיות יושב ובטל והגזירה היתה מתקיימת, אם לא שקדם הקנס לכל בני אדם, (בראשית ג, יט): "בזיעת אפך תאכל לחם", אשר על כן חייב אדם להשתדל איזה השתדלות לצורך פרנסתו, שכן גזר המלך העליון, והרי זה כמס שפורע כל המין האנושי אשר אין להימלט ממנו. על כן אמרו (ילקוט שמעוני דברים, רמז תתח): יכול אפילו יושב ובטל? תלמוד לומר: "בכל מעשה ידך אשר תעשה", אך לא שהשתדלות הוא המועיל, אלא שהשתדלות מוכרח, וכיון שהשתדל - הרי יצא ידי חובתו, וכבר יש מקום לברכת שמים שתשרה עליו ואינו צריך לבלות ימיו בחריצות והשתדלות". עכ"ל.

באחת משיחותיו, הביא הגרי"ג אדלשטיין שליט"א את דברי ה"מסילת ישרים" וביאר זאת כך ("דרכי החיזוק", גיליון חג הפסח תשע"ח):

ביאור הדברים, שמאז חטא אדם הראשון, נתחייב המין האנושי לשלם מס עבור מה שהוא חי, וצריך לטרוח לפרנסתו, והוא גזירת הכתוב ומחויב המציאות "בזיעת אפך תאכל לחם", אבל כמה "בזיעת אפך" לא כתוב, ודי בהשתדלות מועטת, כל אחד לפי המדרגה שלו. וכן האריך החובות הלבבות בשער הביטחון לבאר שאין צורך בטירחה מרובה, אלא אדם יכול לבחור לעצמו מלאכה קלה וגם בזה תהא פרנסתו מצויה, כי הפרנסה היא מן השמים, ואין צורך לעשות חשבונות שמא ירוויח פחות, כי אי אפשר לדעת ממה ירוויח יותר, ומן השמים יתנו לו את מה שנקצב עליו.

החי באמונה - אינו כועס!

והוסיף הגרי"ג אדלשטיין שליט"א:

לכן, כשמישהו מפריע לאדם, אין זו סיבה לכעוס עליו, וצריך להבין כי לא הוא המפריע לי אלא מן השמים מפריעים לי! ואין להתרגז עליו למה הוא מצער אותי, כי באמת הצער מן השמים, רק צריך לחשוב על עצמו, מה איתי, ומדוע פסקו עלי בשמים שמגיע לי צער.

כל צער שיש לאדם, בית דין של מעלה דנו אותו ופסקו שהוא צריך לקבל צער, ואם לא היה פסק בבית דין של מעלה הוא לא היה מצטער! יש בית דין של מעלה עם "מיימינים ומשמאילים" (עיין מלכים א-ב, יט, "ראיתי את ה' יושב על כסאו וכל צבא השמים עומד עליו מימינו ומשמאלו", והביא רש"י שם ממדרש תנחומא: וכי יש שמאל למעלה וכו' אלא מיימינים מלמדים זכות ומשמאילים מלמדים חובה), וכשיש לאדם צער, בית דין של מעלה פסקו עליו שהוא צריך להצטער, וצריך לחשוב ולהתבונן מה הסיבה לזה, ומה רוצים ממנו בצער הזה.

דיני שמים לימוד וחינוך לאדם

ויחשוב לעצמו, וכי הוא צדיק כזה שנותנים לו ייסורים של אהבה? הלא אין זה מסתבר, ויותר מסתבר שהצער הוא לכפרה, שיש לו חטאים וצריך כפרה עליהם, ומלבד הכפרה יש בזה גם לימוד, שיבין ויידע שבשמים חושבים עליו ודנים אותו בכל רגע, כמו שמצינו בגמרא (ראש השנה טז, א) שאדם נידון בכל יום, והדין שדנים אותו הוא לימוד וחינוך בשבילו, כמו שידוע שכל דיני שמים אינם עונש ונקמה על העבר, אלא לימוד לאדם להיטיב דרכיו ולתקן את מעשיו.

וכל מה שנותנים לאדם מן השמים צער וקשיים, או שנותנים לו דברים טובים, המטרה היא שישתמש בדברים האלה: אם יש לו צער, צריך לחפש מידה כנגד מידה מהו החטא שיש לו ולתקנו, ואם יש לו דברים טובים, הרי הוא חייב להודות לקב"ה עליהם, ולהרגיש "מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי".

ובאמת, אם אדם יעשה חשבונות האם מגיע לו משהו, הרי כבר מגיל בר מצוה נתחייב בתרי"ג מצוות, ותלמוד תורה כנגד כולם, וכי הוא ניצל את כל הזמן בשלמות בלי ביטול תורה?! - ואם יש ביטול תורה, וכי מגיע לו משהו, הרי הוא לא עושה את רצון ה'.

האדם הוא עבד ה', וזהו פירוש שם אדנות, שהקב"ה הוא אדון הכל ואנחנו כולנו עבדיו, והעבד חייב לעבוד את האדון בכל יכולתו, ואם אינו עובד כמה שהוא יכול, לא מגיע לו כלום, ואפילו מזונות לא מגיע לו, אם אינו רוצה לעבוד - שילך ויחזור על הפתחים להשיג מזונותיו, ולא מגיע לו כלום מהאדון.

וכשמתבוננים בזה כמה שהקב"ה מיטיב עם האדם למרות שלא מגיע לו, ממילא ההרגשה היא "מה אשיב לה".

כשחיים עם אמונה, כל החיים הם אחרים לגמרי!

הבעיות הללו אינן שלנו...

כשאנו מודים לה' ברגעים היפים והנעימים בחיינו, אנו חשים באמת כי כל מה שיש לנו הוא ממנו, כשהכל זורם על מי מנוחות, כשאנו בריאים וחזקים, כשאנו זוכים לנחת מילדינו, כשקמנו בבוקר והכל בסדר, כשהפרנסה זורמת. כל זה לא משלנו, כל זה מתנת אהבה מאבא אוהב ורחום, שהרעף עלינו את כל החסד העצום הזה. אנו מרגישים שאנו בידיים הטובות בעולם, מוחזקים בידיו של אבא אוהב, ולכן נושאים אליו עיניים מודות ומוקירות.

וההבנה הזו אינה נחלשת ברגעי קושי ומשבר, אלא מתעצמת: כי הקושי שאנו חווים ברגעי משבר, הוא הקושי לחשוב איך נוכל לעבור את זה בשלום, איך נצלח את המשבר המאיים עלינו לכאורה. איך נתמודד עם הבעיה. יסוד הקושי ותחושת האין אונים, טמון בהנחה המוטעית שאנו ישות עצמאית פרטית, ולכן הקושי הוא שלנו, אנו אלה שנדרשים להתמודד עמו, אנו אלה שצריכים להצליח לעמוד בו.

אבל ככל שאנו מודים - אנו מטמיעים בעומק ליבנו את ההכרה שהבעיות הללו אינן שלנו, הן ניתנו לנו מבורא עולם, קיבלנו אותן ממי שאנו סמוכים על שולחנו. עם ההבנה הזו נוכל להתמודד עם כל הקשיים מתוך רוגע ושלווה, מתוך ידיעה כי הקושי - כמו האושר שלפניו וזה שעוד יבוא אחריו - הוא לא שלנו, הוא של בורא עולם! אנו עבדיו, מקבלים ממנו, נהנים משולחנו. מה שטוב - הוא ממנו ואנו מודים לו, ומה שנראה לנו פחות טוב - גם זה ממנו, ולכן גם עליו נודה!

מטרת בריאת האדם - להודות לה'

הרמב"ן (סוף פרשת בא) מעמידנו על ההסתכלות הנכונה בבריאת האדם:

"כוונת כל המצוות - שנאמין באלקינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין לעליון בתחתונים חפץ מלבד זה שידע האדם ויודה לאלקיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפילות, וכוונת בתי כנסיות, וזכות תפילת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם, ויפרסמו זה ויאמרו לפניו: בריותיך אנחנו!"

והדברים מופלאים!

לא נבראו שמים וארץ ומה שביניהם, לא ברא הקב"ה את העליונים והתחתונים את המלאכים ואת השרפים, את המאורות ואת הכוכבים, אלא לתכלית אחת - "שידע האדם ויודה לאלקיו שבראו".

וכך גם אמר הנביא ישעיה (מג, כא): "עם זו יצאתי לי - תהלתִי יִסְפְּרוּ", ופירש רש"י שם: "למען יספרו תהילתי".

ודייק הרמב"ן בלשונו הזהב לומר 'שידע' ו'יודה', כי שני עניינים יש כאן ושתי מצוות שונות. הראשונה - **שידע האדם!** שהרי רבים הם המתהלכים בעולם כאילו שלהם הוא, כאילו אדוני הארץ הם בהרגשת "כוחי ועוצם ידי עשו לי את כל החיל הזה", ובסכלותם לא ידעו ולא יבינו שאלמלא הקב"ה עוזרם כאין וכאפס הם בטלים ומבוטלים כעפרא דארעא.

ולכן בא הציווי (דברים ח, יח): "וְזָכַרְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנְתָּן לָךְ כַּח לַעֲשׂוֹת חֵיל". שטף החיים ושגרתו, הם המטעים את לב האדם לחשוב שחוקי הטבע הם השולטים בעולם, כוחו וכשרונו, חכמתו ותושייתו, הם אשר יאפשרו לו להצליח ולעשות חיל, ועל כן יש להפנים ולהשריש בלב כל אחד ואחד את שקבע שלמה המלך בקהלת (ט, יא):

"שִׁבְתִּי וְרָאָה תַּחַת הַשָּׁמַיִם כִּי לֹא לְקָלִים הַמְרוֹץ וְלֹא לַגְּבוֹרִים הַמְלַחֵמָה וְגַם לֹא לַחֲכָמִים לָחֵם וְגַם לֹא לַנְּבוֹנִים עֹשֶׁר וְגַם לֹא לַיֹּדְעִים חָן, כִּי עֵת וָפָגַע יִקְרָה אֶת כָּלֶם. כִּי גַם לֹא יָדַע הָאָדָם אֶת עֵתוֹ כִּדְגִים שְׁנֹאֲחָזִים בְּמַצוֹדָה רָעָה וְכַצִּפֵּרִים הֶאֱחוּזוֹת בְּפֶחַם כְּהֵם יוֹקְשִׁים בְּגִי הָאָדָם לְעֵת רָעָה כְּשֵׁתְפוֹל עֲלֵיהֶם פְּתָאִים". ופירש רש"י שם: "כהם יוקשים בני האדם. במכשול קטן וחלש כמו המצודה רעה והפח, נכשלים בני האדם בעת פקודת רעתם, כשבא עיתם ליפול הרעה עליהם פתאום במצודה רעה".

וכאשר **ידע האדם** זאת ממילא גם **"יודה לאלקיו שבראו"** ולא יהא ככפוי טובה למקום. אמנם, הדבר נשמע פשוט ומובן מאליו, אך כדי להגיע ליעד זה דרושה השקעה כבירה. מציאות האדם זועקת "אני ואפסי עוד". כל חייו של האדם סובבים סביב עצמו, בריאותו, פרנסתו, הישגיו הכלכליים ומעמדו החברתי. ההכרה הַכִּנָּה והאמיתית בעובדה שהוא "נברא" מחייבת אותו להעמיד את רצון הבורא במרכז חייו ולהודות לו בכל עת, הא ותו לא. ובכל עת – פירושו - גם אם יימצא האדם בעת צרה ומצוקה, עליו להכיר בעובדה שבעצם הדבר נועד לטובתו ולתועלתו, אף שלמעשה הוא אינו מבין דבר וחצי דבר ממה שנעשה עמו, בפרט שלא פעם אותה מצוקה ממש היא חלק מתהליך ישועתו.

הפגז המצרי – שליח ההצלה

ואמר אדוננו דוד המלך בתהילים "עת צרה היא ליעקב וממנה ייושע", והיינו, שגם ההצלה הסתבבה מתוך הצרה עצמה, וכמו שרואים במהלך ההיסטוריה שפרעה ביקש להרוג את מושיען של ישראל, ובסופו של דבר נמצא שהוא מפרנסו ומגדלו בביתו, ובעצם פרעה עצמו היה ההכנה והמפתח לגאולת ישראל.

וכפי שיעיד על כך המעשה הבא:

בסיום מלחמת ששת הימים, יום הניצחון על צבאות מדינות ערב, נשא מרן רבי עובדיה יוסף זצ"ל דברי חיזוק והודאה על הניסים הגדולים שנעשו לישראל, ובתוך דבריו סיפר על חייל יהודי שבא מסיני לאחר המלחמה, ובירך ברכת הגומל בדמעות שלישי. כשנשאל על מה הוא מברך? סיפר ואמר:

"בהיותנו בשדה הקרב, פגע פגז מצרי פגיעה ישירה בטנק שלנו, והטנק החל בוער באש, ניסינו להימלט ממנו החוצה, אך הדלת של הטנק התעקמה מעוצמת הפיצוץ ואי אפשר היה לפותחה, נותרנו לכודים בטנק הבווער. בלית ברירה קראנו, חברי ואני, קריאת שמע בדמעות ובקול נשבר,

וכבר התכוונו לגרוע מכל. והנה, להפתעתנו, פגז נוסף פגע פגיעה ישירה בדיוק בדלת הטנק, וכך נפער פתח מילוט בעבורנו! מיד קפצנו מן הטנק הבווער דרך החור השמימי, ונפשנו הייתה לשלל". ובוה יש לפרש את מה שאומרים בהגדה של פסח: "והקדוש ברוך הוא מצילנו - מידם". שפעמים שהנס מגיע ובא מידם של הגויים, שדווקא על ידי פעולותיהם להרע לנו - מזה צומחת הישועה לישראל.

אכן - מסובב הסיבות שלח את "הפגז המציל"!!!
אותם חיילים בודאי מסתכלים על החיים אחרת מאיתנו. ושאלת "האם מגיע לי או לא", מקבלת אצלם משמעות אחרת.
ניקה... נפנים... ונחיה נכון יותר... רק כך נוכל להגיע לנקודת האושר פנימה בחיינו.

כל דעביד רחמנא - ברחמים גמורים - לטב עביד!

בפרשתנו נאמר: "וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה' וכו' וגם הקימותי את בריתי וכו' וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם ואזכור את בריתי. לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם וכו' והצלתי אתכם וכו' ולקחתי אתכם וכו'" (שמות ו, א-ז).
רש"י על אתר מפרש: "ויהאמר אליו אני ה'" - נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני. ולא לחינם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדיברתי לאבות הראשונים".
ולכאורה, היעלה על הדעת שמשה רבנו חשב שנשלח על חנם עד שהוצרך הקב"ה להבהיר לו זאת?!

כאשר נבוא לעמוד על עיקר הדברים, נפנה לפסוקים הקודמים, בסיום פרשת שמות, שם מתאונן משה רבנו "למה הרעות לעם הזה"? בוודאי לא היתה כאן איזו התרסה או טרוניה כלפי שמיא, חס ושלום לומר כי משה בשאלתו זו בא לערער ולהרהר אחר מעשיו ודרכיו של הקב"ה, אלא טמון כאן רצון ללמוד ולהבין דרך ה' והנהגתו - "למה הרעות", דהיינו מה פשרו של שעבוד זה? מה מטרתו? מדוע הוא מוכרח?

הקב"ה משיב לו תשובה אחת המורכבת משני חלקים, הראשון נמצא בסוף פרשת שמות והשני בתחילת פרשת וארא.

בתחילה מקדים הקב"ה למשה: "עתה תראה אשר אעשה לפרעה" וכו' (ו, א), והמכוון בזה הוא שהורהו יסוד חשוב בענייני העולם. על אף שכלפי חוץ, בעיניים גשמיות, הדבר נראה רע, אך דע לך שאין כאן רע כלל! כיון שמאת ה' יתברך לא תצא הרעות כלל ועיקר, אין זאת אלא שלאדם חסר את הידע וההבנה בראיית סדר הדברים, אין הוא יודע את כל הפרטים, עליו להכיר בכך כי "כל דעביד רחמנא - בודאי לטב עביד"!! כל הנהגת העולם היא מכח השפעת הטוב.

ענין זה נרמז אף במימרא זו, כי לכאורה תמוה, מדוע לא אמר "כל דעביד קודשא בריך הוא - לטב עביד"!! מדוע השתמשו חז"ל כאן דווקא בתואר "רחמנא"?

מסתבר שיש בכך משום בירור הידיעה כי כל היוצא מאיתו, הכל ברחמים!! אב רחמן מלא רחמים!! ואנו, בשר ודם, גוף גשמי וחומרי, לא תמיד רואים זאת...

הכל בחשבון מדוקדק - ולטובה!

ועל ששאל משה, מה פשר השעבוד? מהי תכליתו ומטרתו?
במשנתו של בעל הכלי יקר (שם) נוכל לרדת לשורש העניין, שכתב וז"ל:

"גם יש לפרש מלת עתה תראה, להורות שלא הגיע עדיין קץ ארבע מאות שנה שהיו להם להיות במצרים, שהרי לא נשתעבדו כי אם מאתיים ועשר שנים, על כן הוסיף להם צרה ושעבוד כדי שהסך המועט יעלה לחשבון מרובה, כי בימים מועטים אלו דומה כאילו נשתעבדו בהם שנים רבים ועל ידי זה יתקרב להם הקץ שעתה תיכף ומיד תראה את אשר אעשה לפרעה, וזה דקדוק נכון".

בדברים אלו מגלה לנו הכלי יקר את היסוד עליו נסובים דברינו - ה"רעה" בעצם היא ה"טובה"... כי בכך שהשתעבדו בישראל בעבודה קשה, עבודת פרך המשברת גוף ונפש, העובדה שהמצריים הכבידו את עולם על ישראל במשך מאתיים ועשר שנים, היה בזה משום טובה עבורם, בכדי שלא יזדקקו לשהות שם פרק זמן ארוך של ארבע מאות שנה כפי שנגזר בברית בין הבתרים "ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה".

זוהי ההסתכלות הנכונה - אין זה רוע כלל!! אלא להיפך, זו הטובה בעצמה!!!

ולפי זה נוכל להבין. ברור ופשוט שלא חשב משה אף לרגע שנשלח לחינם, רק הוא תמה "למה הרעות", כי לא אמרת לי אלא שיחזק פרעה את ליבו ולא ישלח את העם אבל לא שיכביד עליהם את העבודה. ואם תאמר שעדיין לא הגיע הקץ להקל מעליהם השעבוד וזה הוא סיבת הרע, אם כן "למה זה שלחתי" בזמן זה, והיה לך להמתין עד קץ השעבוד (אור החיים הקדוש שם ה, כב. והרחבנו בדברים בספר "עמק הפרשה" שמות א' עיין שם).

ככל שיבין האדם עד כמה הוא אפוף בחסדים אין סופיים, כך יזכה בסייעתא דשמיא בכל צעד ושעל, לעיתים לראות את הגרוע מכל כשהגחה פרטית ממש ולצאת ממצב דכאוני ושברירי למציאות של שלוה ונחת.

וכפי שנראה מהסיפור המרטיט הבא.

לראות את ההשגחה בעיניים – "עמלק"!!!

המעשה אירע בשכונת פלטבוש, ניו יורק.

באותו בוקר של יום ראשון, מיד אחרי תפילת שחרית, נכנס יהושע סמט לרכבו, כשהוא מתחיל לתור במבטו אחרי שלטים של "דירה להשכרה". מחשבתו היתה טרודה במציאת דירה, הוא היה חייב לפנות את דירתו המושכרת בעוד יומיים ועדיין לא מצא דירה כלבבו, מרוב מחשבות כמעט שכח את מנהגו הטוב לעצור לפני כל מעבר חציה, ולתת באדיבות לכל מי שנמצא על המדרכה לחצות את הכביש.

שכנתו של יהושע, קשישה שכבר מזמן עברה את גיל הגבורות, עמדה על המדרכה. כשראתה את הרכב המופך של יהושע, שמחה על המציאה שהזדמנה לידה. בטוחה היתה שהוא יעצור ויאפשר לה לעבור במתינות את הכביש. היא החלה לעבור את הכביש בעצלתיים, גוררת את רגליה הכבדות. אלא שיהושע היה נתון בפיזור הדעת ולא נתן דעתו לעצור לפני מעבר החציה. הזקנה כבר עברה את אמצע הכביש, ויהושע עדיין מהרהר לו על מחירי הדירות שעלו לאחרונה.

רק ברגע האחרון נקטע חוט מחשבתו המרחפת. ברגע האחרון לחץ על הבלם בכוח ועצר בחריקה את מכוניתו. הזקנה שנבהלה בלא להבין מה קרה לו הזדרזה לעבור והוא מצידו גמר בדעתו לנסות להתרכז ולתת תשומת לב מרובה מהרגיל לנהיגה.

כך המשיך לצבור תאוצה ונסע עוד כברת דרך.

תאונה בלתי נמנעת

לפתע, בצורה בלתי מוסברת בעליל, איבד את השליטה על ההגה. הוא נאבק בכל כוחו ברכב המשתולל, לחץ על הבלמים וסובב את ההגה, אלא שהרכב פעל בדיוק הפוך מהמצופה. הוא עלה על המדרכה, והתקרב במהירות מסחררת אל זוג הזקנים העומדים על המדרכה.

יהושע עוד הספיק לראות את התדהמה על פניהם, את הבהלה בעיניהם, לפני שעצם את עיניו כדי לא לראות את מה שעומד להתרחש. החבטה היתה נוראה ומקפיאת דם. חסר נשימה יצא מן הרכב והביט בעיניים קמות בתוצאות מעשיו. זוג הזקנים נמחצו למוות מתחת לגלגלי המכוננית. כמה שניות עמד והתבונן במחזה המחריד, ואז התמוטט וצנח כאבן לצד שתי הגופות חסרות החיים. הוא איבד את הכרתו. לאחר כמה שבועות הוזמן לדיון בתיקו באולם בית המשפט. "כן מר סמט, מה יש לך לומר להגנתך?" שאל השופט. יהושע נעמד על רגליו וגמגם "אני... באמת לא יודע מה קרה"...אמר, "הכל היה בסדר, המהירות, הנתיב, הכל היה חלק עד שפתאום קפצה זקנה אחת לכביש, לחצתי על הבלם לתת לה לעבור ואחר כך המשכתי לנהוג כרגיל, ופתאום הרכב פשוט עף הצידה, ממש בלי שום סיבה, וטס ישר על זוג הזקנים האומללים..." "וואתה באמת מצפה ממני שאני אאמין לשטות הזאת?! צעק השופט. "אין פה מה להאמין, זה מה שקרה, פשוט בלי שום סיבה". המשיך יהושע לגולל את סיפורו. "אני נהג מאוד זהיר, תמיד נוסע לפי כל הכללים, אף פעם לא היתה לי תאונה. אתם יכולים לבדוק ברישומים שלכם..." "כבוד השופט", קרא לפתע סגורו של יהושע, "אולי נשמע את הנתונים מהשטח. אני רוצה לקרוא לבוחן התנועה לדוכן העדים". "מקובל עליי", השיב לו השופט. יהושע התיישב חזרה. לדוכן העדים ניגש בוחן התנועה, קצין במשטרה. "הגעתי לזירת האירוע כחצי שעה לאחר התאונה. אני יודע את התשובה לשאלה של מר סמט, למה הוא סטה מהכביש. הסיבה לסטייתו היא כתם שמן שהיה מרוח על הכביש בדיוק במקום שבלם". רחש עבר בקהל. השופט הנהן לעצמו. "מה שקרה הוא, שלמרות מהירותו הסבירה של מר סמט", המשיך הבוחן, "לא היה באפשרותו לשלוט בגלישתו של הרכב על הכביש בעקבות הכתם החלקלק. האמת היא שאני די מופתע מהתוצאות הקלות יחסית של התאונה. מקרים דומים הסתיימו בתוצאות קשות הרבה יותר". "די, מספיק", שיסע אותו השופט. "הבננו את העיקרון". הבוחן חזר למקומו. השופט הרהר רגע וכחכח בגרונו. "טוב, אם כך, נראה לי שיש לנו כאן הכרעה ברורה לגבי דינו של מר סמט". הוא הסתובב לעברו של יהושע. "מר סמט, אתה משוחרר, התיק סגור!" בבוקר שלמחרת, לראשונה בחייו, יהושע חש שאינו מסוגל לצאת מן המיטה. לא היה זה בגלל עייפות. הוא היה אכול נקיפות מצפון על מה שקרה לו. הדבר בא לידי ביטוי בכך שבכל פעם שעצם את עיניו, כביכול היו צצים מולו מבטיהם הקפואים של זוג הזקנים. זוג עיניים מאשימות, התובעות עשיית דין עם הפוגע בהן!! מגלגלים חובה על ידי חייב, היה המשפט שחזר ואמר. כך המשיך הדבר כמה חודשים ויהושע התקשה לחזור לתפקוד רגיל.

דוד, ידידו הקרוב של יהושע, החליט לעשות מעשה. הוא קם ועלה לביתו והחל לשוחח איתו על המצב: "מי אמר לך שה' רוצה שתהיה שרוי בעצבות כזו?" שאל דוד, "אתה הורס את החיים שלך ושל משפחתך".

"הרסתי חיים של משפחה שלמה", ענה כנגדו יהושע.

"נו, אז אתה רוצה להרוס חיים של עוד משפחה?" שאל דוד. אבל גם לזה היתה ליהושע תשובה: "אם היית יודע מה כתוב בספר 'ראשית חכמה' ואיזה תיקון צריך אדם שהרג את הנפש לעשות, היית מבין אותי", אמר תוך כדי קימה, אות לסיום השיחה.

דוד נאנח ומילותיו נתקעו בפיו, הוא לא מצא תשובה לטענותיו של יהושע.

"בוא נעשה שאלת רב", אמר כמוצא אחרון.

יהושע נעצר בפתח חדרו, הרעיון קנה שביתה בלבו.

"בסדר. אני מסכים. אבל שזה יהיה רב גדול שיכול לפסוק בדיני נפשות".

"מי לנו גדול ממרן רבי חיים קנייבסקי, הוא מקובל עליך כפוסק בר סמכא?"

"ודאי", אמר יהושע. "אפשר שלא?"

התשובה המפליאה

דוד לא חיכה רגע וישב לנסח את מכתב השאלה. "נשלח את זה ונקוה שהרב יתן לך תשובה שתענה על מצוקת לבך", אמר דוד ומיהר לשגר את מכתב השאלה לגר"ח קנייבסקי שליט"א.

לאחר שבועיים הגיעה התשובה של הגר"ח קנייבסקי. משתוממים הביטו בנייר השאלה שחזר אליהם בדואר החוזר ובסופו מילה אחת:

"עמלק" - - -

"מה הרב רוצה לומר?" תהה יהושע.

"גם אני לא מבין מה הכוונה", אמר דוד ליהושע וקימט את מצחו, "מה שברור שהוא לא אמר שאתה צריך לעשות וידויים ותעניות".

ובכל זאת, רשמי האירועים האחרונים שעברו על יהושע ליוו אותו לכל מקום הלך. הוא לא הצליח להסיח את מחשבתו מפניהם של זוג הזקנים שהיו מוטלים על הקרקע – ומצד שני, ממכתבו של הגר"ח קנייבסקי. את פשר דבריו לא הצליח להבין. אבל רק דבר אחד ידע, שהתמונה עוד לא שלמה וחיוו עדיין לא יכולים לחזור למסלולם.

אבל החיים אינם נעצרים, וכמו שפתחנו בתחילת הסיפור, חוזה השכירות בדירתו הישנה עמד להסתיים. יהושע נאלץ להתעלם מהדיכאון העמוק שלו ולחפש לו דירה חדשה.... בלית ברירה פנו הזוג סמט למתווך דירות שימצא להם דירה חדשה.

כך הוא נגרר עם אשתו אל המתווך שליווה אותם לעבר דירה נאה במקום שקט. מרווחת וטובה, הדירה מיד מצאה חן בעיני רעייתו, היא הסתובבה בסלון, התיישבה על הספות הרכות, והציצה החוצה לגינה. אבל יהושע חש מיד במשהו מוזר. מבט מהיר לעבר הפסנתר הבהיר לו זאת.

התמונה על הפסנתר...

"מה קרה, יהושע? אתה חיוור כסיד".

יהושע הצביע לעבר התמונה, המילים נעתקו מפיו. "מה ראית, יהושע? אתה מכיר אותם?"

יהושע פנה למתווך. "תגייד לי, מה קרה לבעלי הדירה הקודמים?"

"אם אני לא טועה, הם נהרגו בתאונת דרכים. שמעתי שזה היה מחזה לא נעים כל כך. אבל בוא נתעסק בהווה. אל תטריד את עצמך במה שהיה כאן".

יהושע לא יכול היה להחזיק מעמד. הוא תמך את ידו בכרית הספה. "זה... זה הזוג, זה הזוג שדרסתי!!!" כוחותיו לא עמדו לו והוא חישב להתמוטט. בדמיונו רצו תמונות עתידיות כיצד הוא ישן בחדר שבו ישנו זוג הזקנים שדרס, הוא יושב על הכסא שלהם...

הכאב צף ועלה, צף והתגבר.

היא מצידה ניסתה להרגיעו, אך שום דבר לא עזר.

קולות מבעיתים החלו ממלאים את ראשו, המחשבה שכמעט החליט לקנות את דירת זוג הזקנים החביבים שדרס – גרמה לו להרגיש סלידה מעצמו. הוא הרגיש שהידרדר לשפל המדרגה. הקשיים העצומים שפקדו אותו עד כה, התגמדו לעומת מה שחש באותם רגעים. זו לו הפעם הראשונה שבה הרגיש באמת שמותו עדיף מחייו. פעם ראשונה חש, שגם לו וגם לעולם כולו יהיה יותר טוב אם ימות.

יהושע התיישב בכבדות על כיסא ליד שולחן כתיבה, וטמן ראשו בין ידיו.

לפתע נזכר שוב במכתב של הגר"ח קנייבסקי. "עמלק!!!" מלמל לעצמו. קם והחל מחפש בעיניו מסביב לדירה.

מעגל שנסגר

היום, במבט לאחור, הוא יודע לספר שהסדר המופתי, המושלם, שהבית היה שרוי בו, הניקיון שנתן תחושה של מעבדה, הם שגרמו לו להסב את תשומת ליבו למגירה שהייתה פתוחה מעט ולתמונה שהציצה מתוכה.

מגירה פתוחה בבית כל כך מסודר – בולטת כמו כתם שחור על דף לבן. יהושע התכוון להכניס את התמונה ולסגור את המגירה, אבל כיתוב מטושטש על התמונה משך את תשומת ליבו. הוא הוציא את התמונה וקרא את הכיתוב.

תודעתו סירבה לקבל את מה שראו עיניו. לאט לאט החל להבין את המילים הנוראות. "טרבלינקה 1942".

התמונה הייתה של חייל אס.אס נאצי עומד זקוף ומחייך בתוך מחנה טרבלינקה. טרבלינקה!

המקום שבו נרצחו ונשרפו הוריו באכזריות, גורמות לו לרעוד בחוזקה. של השם הזה, היכו בו באכזריות, גורמות לו לרעוד בחוזקה.

פתאום זיהה את פניו של החייל בתמונה הארורה, ופלט צעקות תדהמה. התמונה נשמטה מידי וזכוכית המסגרת שלה התנפצה לרסיסים על הרצפה.

אשתו והמתווך הביטו בו כל אותה העת בחרדה. הם קפצו בבהלה ורצו אליו. "מה קרה?" שאלו שניהם באחת.

"התמונה", רעד קולו של יהושע "תסתכלו".

אשתו הרימה את התמונה והצמידה אליה מבט ארוך, תוהה. לפתע התפשטו הקמטים על מצחה בהבנה. היא הביטה בתמונה שעל הקיר ושוב בתמונה שבידה וחייכה חיוך רחב. היא ידעה שברגע זה נפתרו הקושיות ותמו הצרות.

כעבור כמה ימים, נסע יהושע לארץ ישראל, עלה לביתו של הגר"ח קנייבסקי וסיפר לו את כל מה שאירע.

הוא הוסיף ואמר: "כשזיהיתי שהחייל הגרמני שבתמונה הוא לא אחר מאשר בעל הבית שדרסתי, הדבר הראשון שהרגשתי היה בושה גדולה על חוסר האמונה שהיה לי. כשלנגד עיניי זכיתי שיתגלה ניצוץ מהשגחתו הפרטית של הבורא, שנקם את מותם של הורי על ידי בנם, הבנתי שכל העצבות

הנוראה שהייתה מנת חלקי בחודשים האחרונים, הייתה גם מעין תרעומת כלפי הבורא על כך שגלגל לידי עוון כל כך חמור. במחשבה שניה הבנתי כי הקב"ה לא גילגל לידי עוון אלא גלגל המכונית שלי הוא הגלגל החוזר בעולם ומסייע לבן לנקום בעמלק את נקמת הוריו ואת נקמת דמם השפוך".

הגר"ח התבונן ביהושע בעיניים טובות, כאב המסתכל על בנו, וחיוך רחב התפשט על פניו.

מגיע לי או לא מגיע לי (פרק ב')

מדוע כל אומות העולם מתעניינים בנו - עם ישראל?

עם ישראל - מרכז העולם!

ישנו דבר מאוד מעניין, אליו אנו נחשפים כמעט כל יום... כאשר כל אומות העולם מתעניינים בנעשה בישראל, מה קרה ומה אמרו בישראל, הן לטוב והן למוטב, וכן על זה הדרך בפרטים רבים, קטנים כגדולים.

ובאמת, הדבר מעורר שאלה גדולה - מדוע? מה נשתנה עם ישראל? בפרט שזהו העם הקטן ביותר ובכל זאת הוא תופס מקום כל כך מרכזי בעולם.

- כיצד זה קורה?

- מדוע זה קורה?

- מתי זה התחיל?

- והאם יש מטרה ותכלית לדבר?

- והעיקר, מה צריך אני כיהודי ללמוד מכך?

תובנה מעניינת ומחכימה מאלפנו מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל, כמובא בספר "בצלו חמדתי" (הגדה של פסח עמ' קצו) וכדלהלן:

"נתן ימינו על ימינו של משה"

בפרשיות אלו אנו עסוקים בתהליך כור ההיתוך שעברו ישראל קודם יציאת מצרים.

על הפסוק "ואתה הרים את מטך", מובא במדרש (שמות רבה כא, ו):

"אמר לו משה: לא כך אמרת שאין הים נעשה יבשה, שנאמר: 'אשר שמתי חול גבול לים', וכתוב: 'יִסְּךָ בְּדַלְתַיִם יָם'. אמר לו הקדוש ברוך הוא: לא קראת מתחילת התורה, מה כתוב: 'ויאמר אלקים יקוו המים', אני הוא שהתניתי עמו, כך התניתי מתחילה שאני קורעו, שנאמר: 'וישב הים לפנות בוקר לאיתנו', לתנאי שהתניתי עמו מתחילה. מיד שמע משה לקדוש ברוך הוא והלך לקרוע הים.

וכיון שהלך לקרוע את הים, לא קיבל עליו להיקרע! אמר לו: מפני אני נקרע? אני גדול ממך, שאני נבראתי בשלישי ואתה נבראת בשישי! כיון ששמע משה כך הלך ואמר להקב"ה: אין הים רוצה להיקרע.

מה עשה הקדוש ברוך הוא? נתן ימינו על ימינו של משה, שנאמר: 'מוליד לימין משה וגוי'. מיד ראה לקדוש ברוך הוא וברח, שנאמר: 'הים ראה וינס', מה ראה? אלא שראה שהקדוש ברוך הוא נתן יד ימינו על משה ולא היה יכול לעכב, אלא ברח מיד.

אמר לו משה: מפני מה אתה בורח? אמר לו הים: מפני אלקי יעקב, מפני יראתו של הקדוש ברוך הוא! מיד כיון שהרים משה ידו על הים - נבקע, שנאמר: 'ויבקעו המים', אינו אומר 'ויבקע הים',

אלא 'ויבקעו המים', מלמד שכל המים שהיו בכל המעינות ובבורות ובכל מקום נבקעו, שנאמר: 'ויבקעו המים'. וכן בשעה שחזרו - חזרו כל המים, שכן הוא אומר: 'וישובו המים'. עד כאן המדרש.

לכאורה תמוה, איך משה לא הלך לבקוע את הים תיכף ומיד לאחר שהקב"ה אמר לו: "ואתה הרים את מטך"? הרי בודאי יש ביד הקב"ה לבקוע, ומה בכך שיש למשה קושיה על כך מהפסוק: "אשר שמתני חול גבול לים", והרי אם ה' אמר לו לבקוע בודאי שיש גם תירוץ על הקושיה? והנה, אנו רואים שאת בקיעת הים אמר הקב"ה למשה שיעשה. לכאורה צריך ביאור, וכי אין אפשרות ביד הקב"ה לבקוע בעצמו?

אלא העניין הוא כך: הנה בקריעת ים סוף ובמתן תורה נעשה שינוי עצום בכל הבריאה, וכמו שהמבול שינה את כל הטבע, בין של האדם ובין של בעלי החיים, שנחלשו הרבה ממה שהיו קודם - כן על ידי קריעת ים סוף וההמשך לזה במתן תורה, השתנה כל העולם, ולא רק כלל ישראל, אלא כל הבריאה התחילה לקבל צורה אחרת, כי הכל מסתובב סביב לכלל ישראל.

באמת אנו רואים כי מני אז, כל מה שקורה בעולם יש לזה איזושהו קשר עם ישראל, וכל אומות העולם, אפילו הרחוקים, מתעניינים על עם ישראל יותר מאשר על כל עם אחר, וזאת למרות שהוא עם קטן כל כך, וזה מראה ומוכיח שעם ישראל הוא הדבר המרכזי ביותר שיש בעולם כולו.

השינוי שחל בבריאה היה בכך שנעשה חיזוק וריבוי גדול של האמונה בה'. גם מקריעת ים סוף וגם ממתן תורה יצאה אמונה. בקריעת ים סוף כתיב (שמות יד, לא) "וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו", ובמתן תורה כתיב (שם יט, ט) "הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם". וכבר נחלקו בזה הראשונים, ה"אבן עזרא" סובר שבקריעת ים סוף עדיין לא האמינו כולם. והתוספת שהיתה במתן תורה היא שהאמינו כולם. והרמב"ן סבירא ליה שבאמת כבר בקריעת ים סוף האמינו כולם, אלא שבמתן תורה הם הגיעו גם לדרגת נבואה. וראו שדרגת הנבואה של משה רבנו היא הגדולה ביותר.

על כל פנים, גם מקריעת ים סוף וגם ממתן תורה יצאה אמונה בה' ובמשה עבדו!

והנה, כבר ביארנו במקום אחר שכדי שניסים ישפיעו על העולם צריך שיהיה קשר ושיכות בינם לבין האדם, ככל שהקשר לאדם יותר חזק כן תגדל ההשפעה של הנס על העולם! מכיון שתכלית קריעת ים סוף היתה שתצא ממנה אמונה לעולם - מוכרח היה שהיא תתבצע על ידי משה רבנו ע"ה.

מעתה נוכל להבין גם את טענתו של משה: אם אני הוא זה שצריך לבקוע את הים, כדי שתהיה לי שייכות לנס, ועל ידי כך תגדל השפעת האמונה בעולם, הרי צריך שאני אבין, בשכל שלי את הציווי. רק אם אבין בשכלי, יהיה לי שייכות וקשר לנס! אבל אם איני מבין בשכלי ואני פועל רק מכח הציווי, כמו מקל בעלמא, הרי אז אין צורך שדווקא אני אבקע את הים, כי הקב"ה יכול לבקוע אותו בעצמו. ואם הוא ציווה שאני אבקע אותו, צריך שאעשה זאת מתוך הבנה לפי דרגתי, ואני, אינני מבין את הציווי, שהרי הפסוק אומר: "אשר שמתני חול גבול לים".

על כך השיב לו הקב"ה שזהו תנאי שהתנה עם הים מששת ימי בראשית, ואז יכול היה משה להבין את הציווי בשכלו. ואף על פי כן עדיין הראו לו מן השמים, שעם כל מדרגתו וקדושתו אין הוא מסוגל לעשות דבר מופלא שכזה בכוחות עצמו לבד, והים לא נבקע עד שראה שהקב"ה שם את ימינו על ימינו של משה, ורק אז - נבקע.

המדרש מסיים:

"וכל הניסים הללו נעשו על ידי משה. שנאמר: 'ויט משה את ידו על הים', לפיכך הקדוש ברוך הוא משבח, שנאמר: 'ויזכור ימי עולם משה עמו', וכתוב: 'מוליך לימין משה זרוע תפארתו'. פירוש: אף על פי שהים לא נבקע מכוחו של משה, עד שלא הניח הקב"ה את ימינו עליו, מכל מקום בכל מה שנוגע לכלל ישראל, הקב"ה מחשיב את משה כמי שבקע הוא את הים, וזאת משום שעשה את כל מה שהיה ביכולתו לעשות כדי להיות ראוי לזה.

ומזה עלינו ללמוד שני דברים:

מצד אחד אי אפשר לזכות לעליה במדרגה רוחנית בלי שאדם יתאמץ ויעשה כל מה שביכולתו לעשות, ואחר הכל עליו לדעת כי אין בכוחו של האדם להשיג כלום, ולמעשה הכל נעשה על ידי הקב"ה לבד.

אכן, לאור האמור, באמת אין צורך להרחיק לכת או לחפש עובדות מרגשות ומעשים נדירים בכדי לראות בעיניים את האמונה בבורא יתברך.

מספיק רק לראות כיצד עם ישראל נחשב בין האומות ומעסיק את כולם, דבר כמעט לא הגיוני ביחס לשאר האומות הקיימות בעולם וההתעניינות בהם, בכדי להבין שכל העולם מסובב השגחה אלוהית מובהקת סביב העם הנבחר ועם ישראל, אנו ובעצם אני!!!

הניח לפנייהם מקום לטעויות

אולם מקום לטעויות תמיד יש, ואם יהיה מאן דהו אשר ירצה לתת פרשנויות שונות למצבו ומציאותו של עם ישראל בעולם, ועד כמה שהוא מעסיק את העולם כולו, מן הסתם שימצא, אך ודאי שהכל מגיע מתוך שטחיות ורדידות וממקום של "הנחתי לכם מקום לטעות בו"!

בראייה אמיתית והבנה בשכל ישר, אין אפשרות ואין מקום לטעויות, כל השיבוש נובע מעקמימות השכל המרוקן מתורה, ומלא בתהיות או תאוריות כפרניות בראשית המושכל, ואז נתון זה עומד לרועץ בנתינת פרשנויות והסברים הנוגדים את יסודות האמונה הצרופה.

ונייסד את הדברים בראיה אחת מני רבות:

בפרשת בריאת העולם, אנו לומדים כי הקב"ה אמר למלאכים "נעשה אדם", בלשון רבים, וכדברי רש"י, שהטעם הוא כדי ללמד לאדם דרך ארץ שיהא הגדול נמלך בקטן, ומבואר במדרש ששאלו המלאכים: "נתת פתחון פה למינים", והשיבם הקב"ה: "כל הרוצה לטעות יבוא ויטעה".

בשיחת מוסר שמסר בשנת תרצ"ז בפני תלמידי הסמינר החרדי לרבנים בברלין, ציטט מרן הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן הי"ד, ראש ישיבת ברנוביץ, את לשון המדרש שהשיב הקב"ה למלאכים "כל הרוצה לטעות יבוא ויטעה", שאם יבוא הגדול ויאמר 'מה אני צריך ליטול רשות מן הקטן ממני' - אומרים לו: למוד מבוראך, שהוא ברא את העליונים ואת התחתונים, וכיון שבא לברוא את האדם, נמלך במלאכי השרת" (בראשית רבה, פרשה ח).

עמד מרן הגר"א וסרמן והתפלא פליאה גדולה: הלא אין הרווח שווה בנזק המלך, שהרי מצד אחד יכול האדם לטעות ולהגיע לכפירה, רחמנא ליצלן, ולעומת זאת אם לא יטעה, כל הרווח הוא - פרק בנימוסים ובהלכות דרך ארץ... משל למה הדבר דומה? לאדם שבא לעשות עיסקה ואומרים לו: אם העסק יצליח - תרוויח זהוב אחד, ואם העסק יכשל - כל כספך ירד לטמיון, וכי לזה ייקרא עסק מוצלח?...

אולם, הוא יישב, אין כאן כל סיכון, דורות אחרי דורות לומדים תינוקות בתלמוד תורה מתוך החומש את הפסוק "נעשה אדם" - ולא נכשלו בטעות, אלא למדו את פירושו של רש"י שיש כאן

אך מידת דרך ארץ. ולא לחינם דייק המדרש בלשונו של הקב"ה "הרוצה לטעות" - רק מי שמלכתחילה מחפש "הוכחות" לתיאוריה הכפרנית שבה הוא מעוניין, רק הוא יטעה...
גלגל טועה אחד אין כל היגיון שהכל יפסידו לימוד חשוב בהלכות דרך ארץ!
אלפי שנים חלפו, התורה הקדושה מפעמת בעוז, האמונה בבורא יתברך נותרה נצחית, ההלכה היהודית לא תזוז כמלוא הנימה, המוני יהודים מאושרים ללכת בדרך היהודית, ורק "כל הרוצה לטעות - יבוא ויטעה"...

המתבונן ושאינו מתבונן - גוף האדם המופלא

לאדם המתבונן לא צריך להסביר הרבה, פשוט מיותר להוכיח לו ולשכנע אותו עד כמה אנו חיים בעולם שכולו מלא חסדים על גבי חסדים אין סופיים מאת הבורא עלינו. במישור הכללי - מה שנקרא **כלל ישראל**, התהוותו, יצירתו, וקיומו עד ימינו אף בארץ ישראל וכפי שפתחנו במאמר זה. וכן במישור הפרטי, בהתבוננות האדם כלפי עצמו, נשמתו, וגופו הפלאיים.

ולצורך ההמחשה נציין דיאלוג של שיחת רעים שהתפתחה בין שני ידידים שנזדמנו לפונדק אחד, שיחה שאמנם נראית פשוטה אך היא מהדברים העומדים ברומו של עולם. וכדלהלן:

"כל הזמן מדברים אצלנו על הכרת הטוב לקב"ה. שצריך לחשוב עליו כל הזמן, שצריך לעבוד אותו, וכמה שנעשה - זה עדיין לא מספיק. אז אני שואל אותך: אנחנו לא עובדים אותו וחושבים עליו כל הזמן? אני קם בבוקר ומתפלל אליו. שותה כוס קפה ומברך. לובש ציצית כל היום כי הוא ציווה, לומד תורה כמה שעות כי הוא ציווה אותי ללמוד תורה. אז מה רוצים ממני? לא מספיק שאקיים את רצונו 7-8 שעות ביום? גם להורים שלי אני חייב הכרת הטוב, גם למנהל שקיבל אותי לעבודה ומתייחס אלי מאוד יפה וגם לאשתי, שטורחת ומבשלת, מכבסת ואופה בשבילי ובשביל הילדים שלי. אבל זה לא אומר שכל היום שלי מסתובב רק סביבם. למה על ה' יתברך אני כן צריך לחשוב כל הזמן?"

"שאלה ארוכה", חייכתי, "וגם שאלה טובה. כיהודי, אשיב לך בשאלה: כמה שעות ביום אשתך מבשלת לך אוכל ודואגת לך?"

"כמה שעות, בדרך כלל".

"והוריד? המנהל שלך? כל אלו שאתה מבין שאתה חייב להם הכרת טובה. הם עשו לך הכל או שבחלק מחייך הסתדרת בכוחות עצמך?"

"ברור שאני מסתדר לבד!", הוא השיב.

"זהו! זהו ההבדל העצום! בעוד שכל האחרים סייעו לך בחלק זה או אחר של חייך, בשעות וברגעים, הרי הקב"ה מזרים בכך כוחות חדשים 1,440 דקות, שהן 86,400 שניות, בכל יממה. בתוך גופו של כל יצור אנושי בוגר, יש כ-75,000,000,000 (שבעים וחמשה טריליון) תאים, שהם פי 1000 מתושבי העולם כולו. כל תא כזה, מורכב מ-300,000,000 (שלוש מאות מיליון) מולקולות, חלקיקים מזעריים מהם הוא בנוי, כמבנה משרדים, עם חדרים ומחסנים, כבישים, מנופים, מחסנאים, ותחנות חשמל. מספר זה הוא כמספר תושבי ארה"ב כולה. מולקולות אלו מתחברות האחת לשניה, כדי ליצור מארג של תא חי אחד, ע"י 4,000,000,000 מיליארד צירופים בכל תא, מספר השווה ליותר ממחצית מתושבי העולם כולו.

הדם שלנו ירץ בתוך הגוף מרחק כולל של 19,312 ק"מ ביממה. בתוך טיפה קטנה של דם יש כ-5 מיליון תאי דם אדומים, 300,000 טסיות דם ו-10,000 תאי דם לבנים. תא אדום מקיף את כל הגוף במשך כדקה. בשעה אחת הלב פועל מספיק כדי ליצור אנרגיה שמסוגלת להרים משקל של טון.

במהלך חיינו הלב יפעם כ-3 מיליארד פעמים וישאב 180 מיליון ליטרים של דם. ועוד לא דיברנו על העיניים והאוזניים, האף, הריאות, המוח, הידיים והרגליים ועוד מאות חלקים שהקב"ה מפעיל ממש עכשיו בגופך"...

"כשמישהו עשה לי טובה גדולה ושכנע את ראש הישיבה להכניס את הבן שלי לישיבתו, כשמאן שהוא הלווה לי אלפיים דולר כשהייתי דחוק בממון וכששכן שלי הסיע אותי באמצע הלילה לבית חולים וחיכה לי שעתיים, אני אתחייב להכיר בטובתו ורגשות ההודאה שלי ילוו אותי זמן ממושך, עד שהם יישכחו ויישמרו בזיכרון עמום, אי שם באחד מתאי המוח שלי. אבל אם מישהו יפתח לי את העיניים בכל בוקר ויזרים לי כמיליון ליטרים של אוויר כל יום לריאות שלי, ויתן לי כוחות לדבר ולדבר, לראות וללכת, כל הזמן, אני ארגיש מחויב אליו כל הזמן. ככל שתהיה לי יותר הבנה שהוא יתברך נותן לי את כל מה שיש לי הרגע, ממש עכשיו, כך אשאף וארצה להודות ולהכיר לו טובה בכל רגע. גם כי אני מכיר לו טובה וגם כי יש לו את האפשרות להפסיק ולא לתת לי את כל מה שיש לי ממנו, ואז ממילא, באופן אוטומטי, לא אוכל להודות כי לא אהיה בכלל"...

כוונה בברכות השחר - כיצד?

סיפר אברך יקר:

"במשך תקופה ארוכה הייתי נכנס לתפילת שחרית בבית הכנסת בעצימת עיניים ומנסה להגיע, בעיניים עצומות, למקום הקבוע שלי, בלי ליפול או להיתקל בסטנדר או ספסל. זה לא היה נעים בכלל, בלשון המעטה... אז הייתי פוקח את עיני ומברך בכוונה: "ברוך אתה... מלך העולם פוקח עיוורים"...

כשנפנים ונרגיש שהעיניים הללו, שהמדענים אומרים בהתפעלות ש"המצלמות שלנו כיום, הם צעצוע תמים לעומת העין האנושית", הם לא רק יצירה שקיבלנו בעבר, כשנולדנו, אלא דבר מופלא שהקב"ה מעניק לנו עכשיו ממש, בחינם, מבלי שהוא חייב לנו כלום - היום שלנו יהיה טוב יותר ומרום יותר.

מבט על קושי וצער - דעת תורה!!!

אך לעיתים מתעורר קצת קושי להתבונן באירועים המתרחשים לנו וסביבנו, על כן חובתנו להתבונן תחילה כיצד צריך להיות המבט התורני והאמוני כלפי ייסורים כאן בעולם הזה - עולם המעשה. ולשם כך נצטט דברים שאמר מרן הגאון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל בהזדמנויות שונות:

לפעמים אדם מהרהר: מה חטאתי? מה פשעתי? מה לא בסדר איתי שכך אירע לי ולמזלתי!

בני אדם שלא למדו תורה חושבים שבזה נגאלים מהייסורין. וכי בבתי הספר הממלכתיים מלמדים אותם שיש עולם הבא והשארית הנפש ועומדים ליתן דין וחשבון לפני הקב"ה? חושבים שיש רק עולם הזה, כמו שעשו לא האמין שיש עולם הבא, היה יעקב אומר לו שיש עולם הבא, ועשו היה לועג עליו, ועל כן אמר "הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה". ואמרו חז"ל שכפר בעיקר. מי שאינו מאמין בעולם הבא - הוא גלגול של עשיו.

לכן כל אחד צריך לדעת, עולמנו זה הוא עולם הבל. אשרי אדם שהולך לשם עם תורה, מצוות ומעשים טובים, נותנים לו את השכר שלו, מניחים אותו בגן עדן, בין הצדיקים, ואם יש ייסורין - הוא יודע "כִּי אֵת אֲשֶׁר יִאָהֵב ה' – יוֹכִיחַ, וְיִכָּאֵב אֶת בֶּן יִרְצָה". וכי יש אדם נקי מעוונות? "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", ישמח שהייסורים בעולם הזה ולא יתבייש בעולם

הבא בפני הצדיקים. לכן לפעמים אדם מהרהר 'ימה חטאתי?' דע לך שהכל לטובתך, לאושרך, כדי שיכנס מיד לעולם הבא בלי שיצטרכו לנקות אותו.

כשאדם קורא בזוהר הקדוש, כל גופו רועד ממה שכתוב שם. אין לך שום נשמה, אפילו של צדיק גדול, שלא תסבול ייסורים לפחות שלושים יום, משעת הפטירה ועד אחרי שלושים יום, כי כל עשרה ימים צריך לעלות לעולם אחר. כאן אנחנו בעולם העשייה, אח"כ עולם הנשמה לעולם היצירה, ואח"כ לעולם הבריאה, ואח"כ לעולם האצילות, וכשעוברת מעולם לעולם צריך לשפוף את הנשמה שתהיה זכה וברה, כמו שאמר דוד המלך "תחטאני באזוב וטהר, תכבסני ומשלג אלבין". וכי כשמכבסים לא משפפים? עולם היצירה זהו עולם של צדיקים, ובכדי שהנשמה תוכל לעלות אליו - צריכה לסבול ייסורין ולהצטער עד שעולה. וכן כשרוצה לעלות לעולם הבריאה, ומעולם הבריאה לאצילות, שם יושבים הצדיקים לפני הקב"ה, עליו נאמר "לא יגורך רע", אפילו דבר קל, כתם דק מאוד, נראה שם. לכן ביום השלושים עושים אזכרה.

כל הצער שסובלים בני המשפחה בימי השלושים - הם מקילים על הנשמה. בכל מנהגי האבל הם מקילים על עונשו של הנפטר, ואחרי שלושים - אסור להתקשות על המת יותר מדי ולנהוג אבלות, שזהו סכנה לחיים וסכנה לנפטר, כמו שמסופר בגמרא מועד קטן (כז, ב), באלמנה שבעלה הלך למנוחות והיו לה שבעה בנים, והנה נפטר לה בן אחד. היא לא התנחמה, אלא ישבה יום ולילה ובכתה. שלח לה רב הונא שתפסיק לבכות, והודיע לה שזו סכנה לבן אחר, אך היא לא שמעה והמשיכה לבכות. נפטר לה עוד בן, וגם עליו היתה בוכה. והזהירה שוב רב הונא - ולא שמעה, עד שקברה את שבעת בניה, וגם אז המשיכה לבכות, שלח לה רב הונא שתכין תכריכים לעצמה אם אינה מפסיקה לבכות, וגם היא מתה ונעקרה כל המשפחה מהעולם. ה' ירחם.

חייב אדם לקיים כל מה שאמרו חז"ל, שנתנו קיצבה לכל מנהגי האבלות. חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, "הוא עשנו ולו אנחנו, עמו וצאן מרעיתו", הקב"ה רחמן יותר מאיתנו, "הצור תמים פעלו כי כל דבריו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא". זהו מבט אמיתי וישר על חיי הנצח, שכר ועונש, על אף שהם יסודות פשוטים, ברורים ובהירים, ליהודי המאמין.

היתום בן ה-9: "אבא הגיע אלי בחלום ולמד אתי גמרא"

הסיפור התרחש לפני 35 שנה, כאשר הגיעו לבית הספר "שארית ישראל" בפתח תקווה שני אחים תאומים, יאיר ואריאל, שעברו לשם מבית ספר חילוני ממלכתי בקרית אונו.

מאחורי המעבר עמדה טרגדיה משפחתית קשה שאירעה חודשים ספורים קודם לכן:

הם היו משפחה מאושרת שנסעו לטיול בארה"ב. זוג הורים, זוג תאומים בני שמונה וחצי וילדה קטנה בת שנתיים וחצי. הטיול תוכנן בקפידה. מה שלא תוכנן הוא השלג הכבד מאוד ותנאי הראות הקשים.

באחד העיקולים זה קרה, האב נסע במהירות סבירה, אך ליקויי הראות לא אפשרו לו להבין שמדובר בעיקול. הרכב צנח לתהום של 200 מטר, התהפך מספר פעמים ולבסוף נעצר בגזע של עץ.

האם היתה הראשונה שהתעוררה. היא היתה פצועה קשה אך מיד חשבה על בני משפחתה. מיד הביטה לכיוון בעלה, אך הוא לא היה במקומו. היא קראה בשמם של ילדיה מספר פעמים.

יאיר היה הראשון שענה: "כן, אמא". "אתה בסדר?", "כן, למה?" הוא שאל כאילו הקיץ משינה עמוקה. "אריאל", זעקה האם. אריאל לא ענה. "הוא ישן", דיווח יאיר. "תראה מה איתו". יאיר העיר את אריאל וזה ענה בקול מנומנם.

"איפה מירב?" זעקה האם. הם הביטו אחורה וראו את הבגאז' מחוץ לחלוטין. זה אומר שגם מירב נמחצה. האם, פצועה קשה, יצאה מהרכב ובכוחות איתנים החלה לעשות דרכה לאחור. זה לא היה צעד מחושב, אך לב של אמא אינו פועל על פי חישובים. היא זחלה בשלג ואז קלטה שחלק מגופה כלל אינו נשמע לה. שברים בכל הגוף, דם רב, אך היא היתה ממוקדת מטרה, וכשהגיעה אל אחורי הרכב וראתה איך הוא נמחץ, היא הבינה שלא היה למירב שום סיכוי. היא נשכבה על השלג והחלה לבכות בקול גדול, וכשפקחה את עיניה ראתה את מירב עומדת לידה, ואומרת: "אבא ישן".

היא הביטה אל המקום אליו הצביעה מירב, וראתה את בעלה מוטל כאבן ללא רוח חיים.

מצד אחד אסון גדול, ומצד שני נס גדול שלא ניתן להסבר!

למרות הראות הלקויה, ברחמי שמים, רכבים אחרים הבחינו במכונית הצונחת וכוחות ההצלה נהרו למקום. הם חילצו את גופת האב, את האם הפצועה, ואת שלושת הילדים, בריאים ושלמים, בלי שריטה.

האם נאבקה בפציעותיה במשך כמה חודשים, ובינתיים הגיעו אביה ואחיה לשמור על הילדים. במהלך האשפוז הארוך היא החלה לחשוב על מה שאירע. מצד אחד אסון גדול נפל עליה, אובדן בעלה בדמי ימיו, ומצד שני, נס גדול ובלתי ניתן להסבר. היא הבינה שעליה לעשות שינוי.

בסייעתא דשמיא היא החלימה, חזרה עם המשפחה לארץ והחלה להתקרב ליהדות. כצעד מתבקש, את הילדים העבירה לבית ספר "שארית ישראל" בפתח תקווה.

יאיר ואריאל היו נוסעים בכל יום מקרית אונו לפתח תקוה. זה לא היה שינוי פשוט, ובכל זאת הם עשו אותו בשמחה, ונשאבו לגמרי לאורח החיים החדדי. אולם משהחלו לימוד הגמרא, נקלע אריאל לקושי.

הוא היה תלמיד מצטיין, התרגל להבין בקלות ולקבל ציונים גבוהים, ולפתע נחתו עליו לימודים קשים ומפרכים, שההבנה בהם היתה ממנו והלאה. הוא התאמץ להקשיב ולהבין אך לא עלה בידו, וכך, יום לפני המבחן הראשון הודיע לאמו שאינו רוצה ללכת לבית הספר.

אמו החליטה שלא להקשות עליו, והציעה שישאר בבית והיא תנסה לבדוק מה ניתן לעשות. אריאל הלך לישון בידיעה שמחר הוא נשאר בבית, אך הוא התעורר עם החלטה שונה לגמרי. בבוקר, אמו רואה אותו לבוש ומוכן ליציאה עם הילקוט על הגב. "מה קרה? הרי רצית להישאר". אבל אריאל מחייך את חיוכו הטוב ואומר לה: "זה נכון, אמא. רציתי, אבל בלילה קרה משהו". ואז הוא החל לספר: "אבא הגיע אלי בחלום. הוא היה נראה עם זקן ופאות, ואמר לי: 'בוא, אני אלמד אותך את הגמרא'".

אמרתי לו: "אבל אבא, אתה לא יודע גמרא, ואתה גם לא דתי. איך תלמד אותי?!"
ואבא עונה לי בחלום: "זה נכון, אבל בזכותך ובזכות אחיך יאיר אני זוכה להיות בגן עדן, וכל מה שאתם לומדים - גם אני לומד. הקשבת היטב ואני יודע הכל. לכן אוכל ללמד אותך".

"וזה מה שקרה", סיפר יאיר לאמו הנדהמת. "במשך כל הלילה אבא למד איתי את הסוגיה ואני מרגיש שאני יודע הכל ויכול ללכת למבחן".

"אבא גם מסר משהו לומר לך", הוסיף אריאל. "תגייד לאמא שהדרך שבחרת בה היא מצוינת, ושתמשיך ללמד את הילדים בדרך הזו".

האם פרצה בבכי. היא לא ידעה מה לענות לו. מצד אחד חלומות שוא ידברו. היא פחדה מאוד שאריאל ילך למבחן ויגלה את זה בדרך הקשה, אך אריאל היה כל כך נחוש, שהיא החליטה לתת

לו ללכת כפי שהניחה לו להישאר. אריאל יצא עם אחיו לבית הספר, ואמו נשארה בבית מרוגשת וטרודה.

אריאל ניגש למבחן. ידע את החומר וגילה בקיאות רבה. הוא ענה תשובות שהדהימו את המחנך שלו, שמעולם לא ראה תלמיד כל כך צעיר שכתב בבהירות עם הבנה עמוקה בלימוד הסוגיה. המחנך התקשר מהמשרד לאמו של אריאל, לספר לה ולשמח אותה, ואז שאל אותה, ספק מתעניין ספק מביע השתאות: "תגידי לי, מי למד איתו? הרי רק אתמול חזרתי איתו והוא ממש לא היה בעניינים".

הפתעתו, הוא שומע יבבות מהצד השני של הטלפון.

"אתה לא תאמין מי למד איתו. אבא שלו הגיע אליו בחלום ולמד איתו את כל החומר".

המחנך לא ידע אם לצחוק או לבכות.

"אתה לא מאמין לי, נכון? אז אני מציעה לך לדבר איתו. רק דבר אחד אני יכולה לומר, אני לא למדתי איתו כי אני לא יודעת ללמוד גמרא".

סופו של הסיפור הוא שהאם נישאה בשנית והמשפחה עברה מקרית אונו לרמת אלחנן בבני ברק. אריאל ויאיר גדלו, נישאו, והיום הם אברכים חשובים לתפארת.

זהו סיפור בעל חשיבות גדולה מאוד, הממחיש את הקשר בין העולם הזה והעולם הבא, ומעודד כל אחד ואחד לעשות נחת רוח גם לאביו שבשמים וגם לאביו ואמו שנפטרו ועלו לשמים. אם ידענו שמעשי אבות סימן לבנים, כיום אנו יודעים שגם מעשי בנים הם אות וסימן לאבותיהם.

התמודדות מול הדב האימתני

כל מעשה הממחיש אמונה, מרומם ומחזק כל יהודי. כל שמועה ועובדה הבאה לאוזן לא באה במקרה, כי אין מקריות בעולם ('מקרה' – הוא אותיות רק מה!).

המעשה הבא ממחיש אף הוא את גודל השגחת הבורא על ברואיו די בכל אתר ואתר:

יומיים לאחר ראש השנה תשע"ו, יצאו יצחק ורבקה (שמות בדויים) ושלוש ילדיהם לשליחות בהודו, לאייש בית יהודי מטעם ארגון 'לב יהודי'. בגלל ששנת תשע"ה היתה שנת שמיטה, הם יצאו לשוק ארבעת המינים רק לאחר ראש השנה, במסירות נפש ובמאמצים עילאיים יצחק השיג אתרוג, הדסים ולולבים מהודרים שעתיים בלבד לפני שהגיעו לשדה התעופה, כדי לזכות רבים מבני ישראל ששוהים בהודו במהלך חג הסוכות.

הם נחתו בעיר דְרָמְסָאָה שבצפון הודו, לרגלי הרי ההימלאיה, ומיד התחילו לארגן את חודש החגים העמוס, משבת לחג ומחג לשבת, כאשר בכל ארוחה מתארחים בין מאה למאתיים מטיילים יהודים.

כאשר התקרב חג הסוכות, לא נותר להם זמן רב לבנות את הסוכה. יצחק סיים להכינה בעזרת מתנדבים שירדו עמו לעמק וטיפסו על ארזים עם מציטות (סכינים גדולות עם ידית אחיזה קצרה), ממש כמו בימי קדם.

לאחר בדיקה של הפרגולה והכשרתה לסוכה, נוכח יצחק לדעת שהוא צריך לסדר דופן נוספת, שתקשור בין שתי הדפנות זו מול זו, וכך ליצור את צורת הפתח שיכשיר את הסוכה.

לא היה לו מספיק זמן כדי לנסוע ולהביא עצים נוספים. איכשהו הצליח לאלתר מעין קישור בין הדפנות, אבל היה צורך לסגור את הקישור כדי שתהיה צורה של דופן. הוא לא הסתפק ב"לבד", ועם כל הלחץ של ערב החג מסביב, התעקש על סגירה הרמטית מהודרת. באורח פלא מצא פלטת

ברזל המחוברת למסגרת ברזל בגודל של מטר על מטר. זה הניח את דעתו והוא חיבר את הפלטה לבמבוק באופן יציב ככל האפשר, ומיד ניגש עם המתנדבים להניח את הסכך, שהיה כמובן בשפע. ממש לפני החג התפנה יצחק לטפל באגידת ארבעת המינים. אפילו הזדמן לו בחור חרדי לשעבר, שממש ידע כיצד לאגוד את ארבעת המינים ב'קוישיקלך', ובהתרגשות רבה נזכר כיצד היו עושים זאת בבית משפחתו, וכמה החג הזה צרוב בתודעתו.

חג הסוכות עבר עליהם בהתרוממות רוח עצומה, כשהסוכה הקטנה יחסית איכלסה כמאה ועשרים אנשים בבחינת "לא אמר אדם צר לי המקום", ו"ראויים כל ישראל לישיב בסוכה אחת". יצחק חש בדברי חכמינו שהסוכה היא כמו יד מחבקת, יד של אהבה ושל השגחה פרטית.

במוצאי שמחת תורה, בסביבות השעה עשר וחצי בלילה, כשכבר כולם היו מותשים מכל הפעילות בחגים, חיכה יצחק עד שייצא החג בישראל כדי ליצור קשר עם הוריהם. הוא התיישב במרפסת הסוכה והפעיל את הטלפון כדי להתקשר ארצה.

לפתע שמע מצד הדופן הקרוב לו איזו תנועה ודחיפה של הדופן שהתנועה מעט. במרחק שלושה מטרים ממנו הבחין בתוך החושך ב...חיה לא מזוהה. תחילה חשב שמדובר בחזיר בר. הוא התרומם מעט מתוך הנחה שלא יכול להיות חזיר בר יותר גבוה מהדופן שלו, אבל חושי התרעו: סכנה! הוא נעמד בשקט לבדוק היכן כל בני משפחתו, ומתוך כך שמע נהמה איומה וראה לחרדתו דוב שחור משחר לטרף...

יצחק הסתובב באימה להבין לאן מועדות פניו של הדוב, ואז ראה אותו מסתכל בתוך עיניו, מהסס חצי שניה ויורד למטה...

היה זה דוב שבדרכו למטה מהרי ההימלאיה לאחר שנת החורף שלו, עבר דרך הכפר שבו היה ביתם, הגיע למרחק שלושה מטרים ממנו, והדופן שיצחק התעקש להקימה מנעה מהדוב להבחין בו לפני שהמשיך למטה במורד ההר.

מיד רץ יצחק לבית ושאל את אשתו אם כל הילדים נמצאים בתוכו. אשתו לא הבינה מה אירע ומיד ענתה "כן, כולם במיטות". יצחק נעל את הדלת והרגיש שהוא עומד להתעלף מפחד, הוא היה חיוור לגמרי, ובמשך דקות ארוכות לא הצליח להוציא הגה מפיו. לאחר מכן סיפר לאשתו שראה דוב שעבר ממש צמוד לדופן הסוכה. כאשר שיחזר את כל המהלך באוזניה, החל לקלוט שהדופן החזקה הזאת ממש הצילה את חייו.

בכל אותה תקופה מדי ערב אירחו יצחק ורבקה מטיילים לסעודת מצוה עם שיעורי תורה. גם למחרת הכינו סעודת מצוה, אבל זו היתה סעודה מיוחדת במינה, כאשר בהתרגשות עילאית בירך יצחק "הגומל" והודה בדמעות לקב"ה על כך שהיד המחבקת של הסוכה הצילה אותו מחיבוק הדוב....

לעיתים אנו נקלעים לסיטואציות מורכבות וסבוכות בהתנהלות מול בני אדם, באופן שיוצר אצלנו בלבול כיצד לנהוג, האם להעדיף להגיב או לבחור בהתעלמות, לנקוט בפעולת נגד או להניח ולהרפות, להילחם או לוותר, וכן על זה הדרך, ספקות מספקות שונות, לבטים ודילמות, במהלך החיים הרצופים ומלאים בהתמודדויות כאלו ואחרות.

מה שלא יהיה, ההשקפה הברורה צריכה להיות כזו שהעומד מולו הוא שליח ההשגחה, ובכדי לדעת מה יעשה ובאיזו דרך לבחור, על כל בר דעת לשטוח את ספקותיו בפני דעת תורה, תלמיד חכם שיורה לו את הדרך אשר ילך בה ואת המעשה אשר יעשה.

חכמת רבנו משה איסרליש - הרמ"א

רבנו משה איסרליש, הרמ"א, הוסמך לרבנות כבר בגיל שלוש עשרה, ולמד בישיבתו של רבי שלום שכנא מלובלין, שלאחר מכן היה חותנו. רבי משה כיהן כראש ישיבה וכדיין בבית הדין בקרקוב, יחד עם גיסו רבי יוסף כ"ץ ורבי משה לנדא.

ביום חורפי אחד, בשעות הבוקר המוקדמות, נעצרה מרכבה ליד בית דינו של הרמ"א, וממנה ירדו שני אנשים הדורים בלבושם ופנו היישר לבית הדין. מראה האורחים העיד בהם כי הם נשואי פנים, מכובדים ועשירים.

רבי משה סיים באותה שעה את שיעורו היומי בפני תלמידיו, והיסב עם שני חבריו הדיינים בחדר בית הדין. הם שקעו עד מהרה בשיחה של תורה, עד שייכנסו ראשוני המתדיינים לשטוח את טענותיהם בפניהם.

הדלת נפתחה ושמם בית הדין הודיע לרבנים כי שני אנשים מבקשים להתדיין מולם. שני הסוחרים הנכבדים נכנסו אל חדר בית הדין, ועמדו בהכנעה וביראת כבוד לפני הדיינים. "ובכן, יְרָצָה התובע את טענותיו בפנינו!" אמר רבי משה.

פתח התובע ואמר: "אני וחברי שותפים מזה זמן רב בענייני מסחר. לאחרונה באנו ליריד שאמור היה להתקיים בקרקוב כדי להצטייד בסחורות שונות. בדרך נסיעתנו ירדנו מעל הכרכרה כדי לפוש מעט ליד מעיין מים בצד הדרך. לפני שהמשכנו בדרכנו, הוצאתי מארנקי סכום של אלף זהובים ומסרתיו לידי חברי, כדי שישלם בכסף זה בעבור הסחורות שנקנה ביריד. בהגיענו העירה הזכרתי לחברי את עניין הכסף שמסרתי לו ליד המעיין, אולם לתדהמתי הוא הכחיש את העניין מכל וכל. בתחילה חשבתי שהוא חומד לצון, אולם כאשר נוכחתי לראות כי הוא מתעקש ועומד על כך שלא מסרתי לידו את הכסף, החלטתי להזמינו לדין תורה אצלכם".

"הבה נשמע מה בפי הנתבע", אמר רבי משה.

"נכון אמנם", אמר הנתבע, "כי אני וחברי שותפים במסחרנו, וכי נסענו ליריד בקרוב. אולם בדבר השהייה ליד המעיין ובדבר הכסף שנמסר לידי, מוכרח אני לומר כי שקר דובר חברי. בכל דרכנו לכאן לא ירדנו לפוש בצד הדרך, ובכלל איני זוכר שראינו איזה שהוא מעיין בדרכנו, וגם חברי לא מסר לידי שום סכום כסף בדרך מסענו".

התחילו הדיינים לחקור את שני בעלי הדין חקירת שתי וערב, אבל לא יכלו להוציא מפיהם מי מהם משקר. כל אחד מבעלי הדין מוכן היה להישבע כי הצדק עמו.

דממה השתררה בחדר בית הדין. הרמ"א ישב על כסאו כשהוא מהורהר ביותר. לפתע התנער, פנה אל הסוחר התובע ואמר: "טענתך היא כי בעת שמסרת לחברך את כספך שהיתם ליד מעיין מים. ובכן, הזדרז ולך אל המעיין ומלא צלוחית ממימיו. או אז, כאשר תחזור לכאן עם המים, אדע בבירור מי מכם דובר אמת..."

האיש מיהר לעשות כדברי רבי משה, ויצא מבית הדין לדרכו.

חלפה שעה ועוד שעה, ועדיין לא שב האיש עם המים מהמעין. בינתיים המשיכו רבי משה וחבריו הדיינים לקבל את שאר בעלי הדין שבאו להתדיין לפניהם, בעוד הנתבע יושב בצד ומצפה לבואו של שותפו.

לפתע אמר רבי משה לנתבע כבדרך אגב: "מדוע משתהה חברך כל כך לבוא עם המים שביקשתי ממנו? האם המעיין רחוק כל כך?". בלי לחשוב השיב הנתבע: "אכן, רבי, המעיין די רחוק מהעיר!" מיד הרגיש הנתבע כי נכשל בלשונו, הרי קודם לכן טען כי לא ראו כל מעיין בנסיעתם. רבי משה הבליע חיוך נסתר והביט בפני הנתבע כמבקש להבין את פשר הסתירה שבדבריו.

בקול מגמגם הוכרח הנתבע להודות כי שקר דיבר. הוא התוודה והודה כי יצרו הכשילו, וכי אכן זמם לגנוב את כספו של חברו. כאשר חזר לבסוף התובע עם צלוחית המים הצלולים בידו, השתומם לראות את חברו מתייפח בבכי ואת כספו מונח לפניו.

מרן הגרי"ש אלישיב - בבית הדין

ונציין עוד עובדה ידועה על מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, בעת יושבו על מדין, כאשר היו נכנסים לפניו שני הצדדים וביקשוהו לדון בתביעתם, פעמים רבות היה מתבטא עוד קודם שמיעת הטענות שפלוני אינו דובר אמת. סתם ולא פירש...

כיצד הבחין וידע?

איננו יודעים!

אך ברור שטביעת עין של תלמיד חכם נוצרת מכח תורתו, ודעתו דעת תורה, ועל כן יש לו ראייה חדה מתוך מבט פנימי ועמוק. אין זה אלא מדרגה תורנית שמלמדת על מעלתו של ההוגה בתורה, שקוד עליה ושקוע בה. וממילא נבין גם כי בכל ספק הנקרה בדרכנו, בהרבה צמתים במהלך החיים, נטילת עצה מתלמיד חכם היא תמיד חשובה ומועילה.

צידה לדרך

- א. לחיות במצב של עשייה מתמדת - "תנהיג אותה את החיים"!!!
- ב. אחריות!
- ג. מחויבות.
- ד. עצת שלושת החלקים המחזקת מול האתגר הערכי.
- ה. לא לחשוש משבירת הקרניים! (הסבא מנובהרדוק)

צידה לדרך

במאמרנו זה עסקנו במבט ערכי ואמוני של אדם שמבין שלא כל רצונותיו אמורים להתגשם ולא כל מבוקשו צפוי להתמלא, וליתר דיוק בעצם לא מגיע לו כלום, וכל המתנות הגדולות שהבורא מעניק לו ומשפיע עליו בכל רגע הם בגדר "מתנת חיים", הבנה זו גורמת לו להתעורר ולתת משנה חשיבות להודאה גדולה לבורא על כל חסדיו וטובותיו, וממילא גם הוא מקבל יחס אחר במבט על החיים, והדברים משלימים אלו את אלו. בשורות הבאות ניגש אל החלק המעשי יותר, במהלך החשיבתי וההתנהגותי שלנו ככלל וכפרט.

לחיות במצב של עשייה מתמדת

"תנהיג אתה את החיים"!!!

א. תחילה וראש צריך לדעת, שהחיים אינם נוסעים בתוכי, אלא אני חי בתוך מציאות החיים. כלומר, אין מציאות הזמן קיימת בעצם חיי אלא אני חי בתוך מציאות הזמן. וההבדל בזה הוא תהומי, ונבאר:

ידועים דברי רבותינו כלפי החגים והמאורעות בעולמו של כל אדם, שלא החיים עוברים עליך אלא אתה עובר בתוכם, ועל כן חובתך להתבונן בהם ולקחת מהם כמטען רוחני וצידה לדרך את כל שאפשר, בכדי שתוכל להתרומם ולזון את נפשך ברוחניות ולעלות מעלה מעלה. בדיוק כמו מי שנוסע ברכבת ובדרכו עובר בתחנות בהם יוכל להצטייד במזון ושתיה, לנוח ולפוש וכיוצא, על מנת להתחזק ולאגור כוחות להמשך המסע. כיון שמדובר בנסיעה ארוכה וממושכת, ממילא העצירה בתחנות אלו תסייע לו להתארגן ועל ידי כך להגיע לבסוף אל מחוז חפצו ברוב נחת והצלחה. דוגמא ומשל זה הם מציאות חיינו.

לעולם נשתדל להנהיג את החיים שקיבלנו ולא רק לשבת על העגלה, עגלת החיים, ולתת לה לנסוע כביכול מאליה.

הדבר בא לידי ביטוי כמעט בכל תחום. להנהיג את החיים, אין פירושו לחיות בהרגשה את ההבנה ש"אני" עושה או יוצר... אלא רק שאני משתדל ופועל את המוטל עלי, ואז הקב"ה יעזרני, שהרי במידה שאדם רוצה לילך בה מוליכים אותו, והמכוון בדברים הוא להיות במצב של עשייה מתמדת.

אחריות

ב. וכאן נכנסים אנו לשלב הבא הנקרא - "אחריות".

קח אחריות על מעשיך!!!

לצערנו אנו נתקלים פעמים רבות בבני אדם שכאשר מגיעים לצומת ולפרשת דרכים במהלך מסע חייהם, הם בורחים מהזירה בכדי שלא להתמודד עם הבעיה. אמנם, לא נקבע באופן חד משמעי שבכל מצב צריך להילחם באופן חזיתי, אך ודאי שלברוח מהזירה ברוב המקרים לא רק שלא מועיל אלא לפעמים מפריע, מזיק, או פותר בעיה רק באופן זמני ביותר והוא ממש כמו פצצה מתקתקת.

ועל כן חובת האדם ראשית כל להיות מודע לדברים.

ללא ספק שידיעה זו תקל עליו מאוד בהתמודדות בשטח בפועל, כיון שהוא בעצם יקבל את המצב, ויחיה בתוך מציאות חיינו ולא מחוצה לה.

מחויבות

ג. על האדם להכיר את חובתו, ככל שיבין וידע את מחויבויותיו לבורא, ולהבדיל לסביבתו, באותה מידה יוקל עליו לעמוד בפני אתגרים וקשיים אחרים, וסתם כך במסע החיים. מחויבות כלפי מטלות שצריך לעשות בחיי היום יום השגרתיים ביותר, היא חלק מתהליך של בנייה היוצרת ללא ספק **סיפוק גדול**, אף אם מדובר באתגרים לא קלים. ככל שנבין את מחויבותנו - כך נוכל להתמודד עם כל אתגר. הדבר יוצר אמון בינינו לסביבתנו, אך קודם לכן אמון שלנו בעצמנו!!

עצת שלושת החלקים המחזקת מול האתגר הערכי

ד. ועתה ניגש אל עצה מעשית שיסודה אמנם ברמה החשיבתית, אך חשיבותה היא לאין ערוך בראיית האתגר הלימודי והרוחני העומד יום יום בפני היהודי המאמין המשתדל לחיות חיי תורה. מרן ה'חפץ חיים' זצוק"ל מונה כמה הצעות לזרז את האדם בעבודת בוראו: האחת, היא הזכרת יום המיתה, החשש שמא יום זה הוא יומו האחרון, מחר - אולי יהיה מאוחר! הצעה שנייה, שיחשוב שעליו ללמוד דף אחד בלבד, או פרק משניות אחד. זה יועיל לו להתגבר על יצרו המנסה להרחיקו מהלימוד, בטענה שבלאו הכי אין בכוחו ללמוד היום הרבה, ולפיכך עדיף שלא ילמד כלל. הצעה שלישית, יחשוב שהוא יהודי אחד בעולם, שהקב"ה מצוהו על קיום התורה, ובו תלוי קיום העולם. בכוחם של מחשבות אלו לסייע לו להתגבר על יצרו המסיתו לאמור, שיש בעולם אנשים רבים וטובים המקיימים כראוי את התורה, ואין צורך במצוות שלו. בכך מפרש ה'חפץ חיים' את הפסוק: "ואהבת את ה' אלוהיך" (דברים ו, ה): באיזה אופן תגיע למדרגה הגבוהה של אהבת ה'! א. "והיו הדברים האלה" - תחשוב שעליך מוטל ללמוד רק את הדברים המועטים האלה, העומדים לפניך, ואינך חייב להרבות בלימוד. ב. "אשר אנכי מצוך" - מצוך לשון יחיד, תחשוב שאין בעולם כי אם הקב"ה ואתה, המצווה ממנו לקיים את התורה. אם אתה לא תלמד תורה ותקיים מצוות, לא יהיה אחר שיעשה זאת. ג. "היום" - אין לך אלא יום זה בלבד. "על לבבך" - שלושת דברים אלו יהיו על ליבך תמיד, כל ימי חיידך, ובזה תצליח בעז"ה לקיים את הפסוק הראשון של 'ואהבת'. (מקורות: 'עמודא דנהורא' עמוד כט, 'חפץ חיים' עה"ת עמ' רלח).

לא לחשוש משבירת קרניים

ה. אולם העצות האמורות עד עתה הם במישור הערכי הרעיוני והחשיבתי. אך יש לידע שישנם אתגרים רבים בחיים הדורשים מאיתנו פעולות מעשיות. התופעות איתם מתמודדים בני דורנו הם רבים, אפשר לומר בעוה"ר ואפשר לומר שהבורא יתברך מאתגר אותנו לפי דורנו במה שאנו ודאי צריכים להתמודד ולעבוד אותו. נאמר יסוד אחד אשר יש בו הרבה מה להשתמש בו מבחינה מעשית.

ניקח לדוגמא אדם שמתמודד עם בעיה כמו שמיעת שירים לא טובים, אשר משפיעים עליו בכיוון השלילי, תחילה וראש הוא אמור להכיר בזה ולרצות לעזור לעצמו, ולאחר מכן עליו לנקוט בדרך פעולה מעשית.

ונקדים בזה בדברי הסבא מנובהרדוק בספרו "מדרגת האדם":

"על האדם להתלמד מן טבע הצבי, כמו שכתוב "השבעתי אתכם בצבאות או באילות השדה", וטבע הצבי הוא, בעת שהצייד רודף אחריו להשיגו, בורח הוא ממנו אל היער, ורץ בתוכו להימלט על נפשו, ולפי שיודע שענפי האילנות מפריעים אותו על דרכו כי יסובך בהם בקרניו המפוצלות, לכן מיד כשנכנס אל היער, שובר מקודם את קרניו באילן, ואחר כך הוא מתחיל לרוץ ריצה חופשית בלי מפריע כלל.

כן האדם, יש לו עולם אשר יפריע לו על דרכו ומסתבך הוא בו, כל שכן שצריך לראות את הנוולד ולשבור מידותיו הרעות, כדי שלא יילכד על ידי האורב הפנימי".

דבריו היסודיים מעניקים לנו מבט עמוק יותר על עצמנו בכל התמודדות, ובכפלים לתושיה. האחד, כאשר קרניו של האדם – אלו כבודו וגאוותו, מסתבכים, והוא נתקל ומסתבך באחרים, אל ינסה להפעיל כוח עוד ועוד כדי לשבר את 'העצים' שהסתבך בהם ולהמשיך הלאה, כי בזה לא יועיל מאומה, שהרי לאחר מכן יסתבך בעוד אילן ועוד סבך, וכל ימיו יהיה במלחמה ובהתעצמות...

במקום זאת, על האדם לשבור את קרניו שלו! על ידי שישבור את מידותיו וקרניו ממילא לא יהיה לו שום עיכוב וסיבוך בין האילנות הצפופים ביער החיים...

והשני, שלא לחשוש מלעשות מעשה של שבירת קרניים! כמובן שקשה מאוד לתת הוראה חד משמעית לכל אחד, אך ללא ספק שיש להתייעץ עם אדם המבין בנפש האדם ויהיה זה לתועלת עצומה.

זכני לגדול ולגדל – (וארא\תש"פ)

להרגיש את האחר / השונה

כנגד כל הציפיות

בפתח מאמרנו נביא מכתב, שנכתב ע"י אברך יקר וחשוב, ובו הוא משתף את הקורא במבט אל העבר, על תקופת ילדותו ובחרותו, וזה לשון המכתב (בשינויי נוסח מתבקשים):
מאז היותי בן שמונה או תשע, ובעצם כמעט מאז שאני זוכר את עצמי, הרגשתי שאני שונה, דחוי ולא יוצלח. באותו זמן, לא ידעתי אפילו להגדיר את עצמי. רק שמתי לב שכולם צוחקים עלי ובזים לי. כאשר אני אומר "כולם", אני מתכוון למילה הזאת בדיוק, מבלי לציין דמויות, תארים או בעלי תפקידים, אבל אני מתכוון לכולם. החברים שלי בכיתה וגם אחי ואחיותיי, עשו זאת בפומבי, הם צחקו על כל צעד ועל כל שעל שלי, הציקו לי וביזו אותי. האחרים - לא עשו זאת בכוונה, ובוודאי לא מתוך כוונות זדון, אך בפועל הרגשתי שהם בזים לי. זכיתי ליחס גרוע בכל מקום. אף פעם לא הקשיבו לי ולא התייחסו אלי כשווה בין שווים.

באותן שנים קשות לא ידעתי להגדיר את הבעיה שלי, אך ככל שהתבגרתי, התחלתי להבין מה רוצים ממני. הייתי 'ילד מעופף'. אלו שנתקלו פעם בדמות מסוג זה, יודעים בדיוק למה אני מתכוון.

כאשר הייתי ילד צעיר לא עניין אותי המראה החיצוני שלי. הבגדים תמיד נחו עלי ברישול. וכמובן גם לא הקפדתי על כללי ההיגיינה הבסיסיים, הם אף פעם לא היו בראש מעייני, ואף לא בתחתית מעייני.

מעבר לכך, הייתי ילד ששקוע בעצמי. יכולתי למצוא איזו שהיא תעסוקה שולית, ולהיות עסוק בה במשך שעות. אהבתי, למשל, לפרק קיסמי עץ לשבבים דקים וארוכים. לך תסביר מה ההנאה מעשה מסוג זה? וכיצד לא מתבייש ילד בן אחת עשרה לשבת ולקלף קיסמי עץ במשך כמה שעות? כנראה, שגם בקשרים עם החברים, היו לי בעיות עקב אופיי. היה לי תמיד מבע חולמני, והחברים היו מרגישים שהם מדברים אל הקיר. בחלקם הם צדקו, באמת לא הייתי כל כך מרוכז בדבריהם. זיכה אותי ה' בכישרונות מחוננים. ואם כי ברוב השיעורים בת"ת חלמתי, ידעתי את כל הגמרא על בוריה. הבוחן תמיד היה מתפעל מידיעותיי, אם כי אצל המלמדים זה מעולם לא עורר שום רושם. כי מבחינתם לא השקעתי בזה כלום.

כאשר הגעתי לישיבה, המצב שלי קצת השתפר. לאחר שהכרתי את הבעיות שלי, עבדתי על עצמי הרבה, אך עדיין המהות נותרה אותה מהות. סבלתי הצקות קשות מאוד שעליהן לא ארחיב, כי אין לי שום עניין להנציח אותן על הכתב.

אך מתוך כל החיים הקשים והסוערים שלי, זכור לי מישהו אחד שלא לטובה ובגיננו אני בעצם כותב כעת את המכתב הזה. אני חייב לציין, שהלה עשה את כל מעשיו מתוך דאגה כנה ואמיתית למען עתידי, אך בפועל הוא גרם לי את העוול הגדול ביותר בימי חיי.

הוא היה צמוד אלי שלוש שנים, במשך 1,095 ימים. כמספר הימים, כך מספר הפעמים אשר שמעתי ממנו את אותו משפט: "כדאי לך להשתנות, אם לא תשתנה עכשיו אין לך מושג אלו חיים אומללים מצפים לך. אתה תהיה דחוי, לא תצליח להקים בית, שום כולל לא יקבל אותך. וגם בשום עבודה לא תצליח. אתה חייב לקחת את עצמך לידיים".

זה היה פשוט נורא. מילים מייאשות, מילים מרסקות. רק בנס יצאתי שפוי מזה. עבר אותו דאגן - ועוד דאגנים כמוהו - יש לי כמה בשורות טובות:

א. הקמתי בית לתפארת. ב. ה' חנן אותי בשלושה ילדים מתוקים ובריאים. ג. התקבלתי לאחד הכוללים המצויינים בארץ. ד. את שעות אחה"צ והערב אני מחלק בין כתיבת סת"ם לבין עריכת ספרים. שני המקצועות אני נחשב למומחה וכך אני מפרנס את משפחתי בכבוד, ברוך ה'. למדתי, כי כאשר אדם מכוון את עצמו למקומות המתאימים בשבילו, הוא בעזר ה' עושה חיל רב. עד כאן תוכן המכתב.

זהו נושא שראוי לעסוק בו באריכות. אך ננסה לגעת בקצות הדברים. האדם מתמודד, אך עליו לדעת שבאותו מקום שבו הוא מתמודד, הקב"ה נמצא, ויש לו את הבחירה להחליט לאן לקחת את הדברים. תובנות רבות עולות מהעובדות המוזכרות במכתב המפעים הנ"ל. ננסה לפתוח את הנושא ולהרחיב בו מעט.

"להרגיש קרבן" - תלוי בבחירה

בכל מערכת יחסים בין-אישית קיימים שני צדדים. כל תקשורת דינמית מחייבת זוג שותפים. הכלל אומר, שהאחריות להתנהלות מוטלת על הבוגר יותר. בוגר - אם בחכמה ואם במניין. מערכות יחסים גרועות מידרדרות לפגיעות. הפגיעות אינן חייבות להיות מילוליות, לפעמים הם גם בהתייחסות, בביקורת ועוד. בדרך כלל, ישנו צד אקטיבי שפוגע, וצד פסיבי, שנפגע שלא בצדק. ברור לכל, שהחובה להשתנות ולהשתפר מוטלת על הצד הפוגע, קודם כל מצד דרך התורה והמידות, אבל גם מצד ההיגיון. אך העובדה המעציבה היא, שאין אדם רואה חובה לעצמו. בדרך כלל הצד הפוגע מחופר היטב בהתנהגותו, ואם רוצים באמת לשנות את הדינמיקה, כדאי שנהיה מעשיים ונפנה אל הצד הנפגע, צודק או לא - כך חכם ויעיל לפעול.

איך?

כך אומר המשגיח הגה"צ רבי ירוחם לייבוביץ' ממיר: "כשם שיש שולחן ערוך לפוגעים, כך ישנו שולחן ערוך לנפגעים". זה נשמע חידוש. לא מספיק שאני הקרבן, עוד באים אלי בטענות? ובכן, זו אינה ביקורת, אלא הדרכה והכוונה להגיע למקומות טובים יותר בחיידך. ואם יש בדך היכולת, אזי אין מדובר כאן בעבודת רשות, כי אם בחובת פעולה. כשאתה נפגע, כשאתה שם את עצמך בנישה הנפגעת, אתה מקרין את התחושה החוצה וגם פנימה. אתה מושך לכיוונך פגיעות, ובהמשך משתכנע שאתה, אכן, קרבן טראגי של הנסיבות. מין אומלל פסיבי שישנם כאלו שמטלטלים אותך כרצונם, ללא שתהיה לך שליטה על חיידך. עצם ההתחפרות בעמדת הקרבן מעלה את השאלה: אם זה מקום כל כך לא נעים, מדוע אנשים נכנסים לשם וקשה להם לצאת? אין זאת, אלא שיש להם רווח מכך. (בלי הכללות, כמובן). הייתכן? מה כבר אפשר להרוויח מלהיפגע ולכאוב? ככל שמקום הקרבן הוא רע, כך הוא פוטר מאחריות על המצב: כולם פוגעים בי, כולם מעליבים אותי, כולם אשמים. אני - אין לי אלא לקבל בשפלות את כל חיצי הביקורת שזורקים עליי. ולא

עוד, אלא שחייבים לי פיצויים על שהורסים לי את החיים. לפעמים, במקרים יותר קיצוניים, אפילו לא בטוח שפוגעים בי, אלא שכבשתי לי את משבצת השעיר לעזאזל. כבר אמרנו ששום אשם כאן לא ישתנה, ובוודאי לא יפצה אותך. כאן אתה צריך לקחת אחריות על חייך, והחובה הראשונה היא להשתחרר מתחושת הקרבן. כעת צריך לשתף מישהו חיצוני, לאו דווקא פסיכולוג מקצועי (כמובן שמדובר באדם תורני). זה יכול להיות חבר טוב, רב ומדריך או איש חינוך, ואפילו בן משפחה קרוב, שיעזור לך להעלות את ערכך העצמי ולפתח גישה חיובית. כשמישהו מרגיש שממסכנים אותו, הוא משדר את זה וגורם שיזלזלו בערכו. ולהיפך: ברגע שאתה רואה בעצמך טוב וחוזק, אתה משדר את זה החוצה. דבר ראשון - אני לא קרבן! אני לא אסקופה הנדרסת של איש! אין לכם זכות להתעמר בי, ואני אעמוד על כך! אין הכוונה לאגרסיביות בסגנון "אם תפגעו בי - אראה לכם מה זה", אלא תחושה של ערך עצמי שמעורר כבוד בסובבים. מסביב קולטים את הניואנסים הללו אל התת-מודע שלהם, וכבר הגישה שלהם משתנה לטובה. (כמובן שראוי להיות צמוד לספרי המוסר ולדעת תורה, להבחין בין הבלגה ראויה הבאה מכח מידות טובות, ומוסיפה גבורה וכבוד פנימי, לבין שפלות פסולה המביאה עצבון ומרמור שבהן האדם מבטל את ערכו מכל וכל, והיא גורמת ליותר על עקרונות ומורד לב. וכן יש להבחין בין גאווה ועקשנות לבין עמידה נחרצת על עקרונות ותפיסת חיים אמונית ערכית. ואין כאן המקום להאריך).

האר פניך לזולת

"כמים פנים לפני כן לב האדם". אומרים על כך הגאון מווילנא והאור החיים הקדוש: הנשמות מדברות ביניהן בנימים נסתרים. אתה חושב מחשבות, והשני קולט את זה, בלי להבין איך זה פועל. אחרי שלמדנו לשדר מסר חיובי על עצמנו, הגענו לשלב הבא - לחשוב, לשדר ולומר דברים חיוביים על הזולת.

כשאנו נוקטים הארת פנים לזולת, חביבות והתעניינות אמת - הפכנו עצמנו להיות אקטיביים. לא עוד פסיביים ומסכנים, אלא דינמיים ויוצרים. כשאדם מקרין דינמיות, הוא מפיח רוח טובה מסביב. כשנפנה אל הזולת בחביבות ובהתעניינות, על כורחו הוא ישיב לנו באותה מטבע. וגם אם לא. גם אם הזולת לא ייענה ליד שהושטנו לו - הרווח הוא עדיין רווח. גם כשמערכת היחסים אינה משתנה, החיים שלנו משתנים לטובה. הפכנו להיות עצמאיים ברוחנו, שיפרנו לאין ערוך את איכות חיינו.

כאשר במלאכת החינוך עסקינן, ודאי שמקבלים הדברים משנה תוקף, עד כמה ועד היכן עלינו לקחת את הדברים, ליצור אצל התלמידים חוזקות באמצעותם יוכלו להתמודד עם כל מיני מצבים שונים הנקרים ומתפתחים בחייהם.

סבלנות – כלל ראשון

אך תחילה וראש לכל, אדם העוסק במלאכת החינוך עם בניו או תלמידיו, עליו לשנן ולחדד לעצמו רבות את ענין לימוד הזכות והסבלנות בחינוכם וגידולם, שהרי אילולי זה ימצא עצמו נכשל פעם אחר פעם, ולעיתים אף בלא שימת לב כלל.

עומק הסבלנות זהו – האמון. **האמון בטוב** שקיים בילד ובתלמיד שלי, בדרך, בתהליך. האמונה שהכל – לטובה. זה מכוון לטוב. והטוב השלם עוד יתגלה, בזמן הנכון והמתאים ביותר.

חוסר סבלנות, לעומת זאת, מתאר את תחושת האכזבה. את האי-אמון. את הפחד ואת הקושי לקבל את המציאות העכשווית. חוסר סבלנות מתבטא פעמים רבות בכעס, בעצבנות, בתקשורת לקויה, בשל הקושי שלנו לקבל ולהכיל את הפער בין מה שאנו רוצים שיקרה, לבין מה שקורה בפועל.

יכול אדם לחשוב שהסבלנות זו דרך, הנהגה נפשית, להתמודד עם המצב שאליו נקלע בעל כרחו. אולי איזו תרופה נגד רגזנות. ואולי אפילו תגובה נפשית לתיעול בריא של ייאוש: במקום להתרגז ו"להתפוצץ" - תהיה סבלן... כי ממילא אין לך מה לעשות...

אבל האמת, שההיפך הוא הנכון. אמנם בוודאי שהסבלנות היא גם הנהגה נפשית בריאה לכשעצמה. אך יסודה אינו ייאוש, חלילה, ואינו החלטה שאין מה לפעול. אדרבה: הסבלנות באה מאמונה עמוקה. אמונה ב"ואתה מחיה את כולם", אמונה בהנהגת ה', אמונה בטוב הגנוז בתוככי המאורעות, שסופו להיגלות, אמונה באדם מישראל, בילד יהודי, בקדושת נשמתו ובטוב הפנימי הגנוז בו.

זו הדרך אשר אם ינהג בה האדם, בודאי יראה ממנה תועלת רבה, כאשר יקרב את התלמיד אליו אז יוכל לקבל יותר מאשר ילך בחזקה.

'קנין משיכה' מועיל יותר מ'קנין חזקה'

וכבר אמר פעם רבנו הגרא"ל שטיינמן זצ"ל באחד ממשאותיו שעסקו בענייני חינוך: "אומרים בשם מרן החזון איש ש'קנין משיכה' הוא קנין יותר טוב מ'קנין חזקה', דהיינו ההנהגה בדרך רכה יותר טובה מההנהגה בדרך קשה, ואם כן יש לעיין מתי צריך לזרוק מרה בתלמידים. ועד כמה שזכור לי, אף פעם לא עשיתי רע לתלמיד, לא אמרתי מילה קשה או ח"ו לא פגעתי באחד מהתלמידים, ולגופו של דבר לדעת מתי לתת ומתי לא לתת, מתי לצעוק ומתי לא לצעוק, זה דבר קשה מאוד, אבל מה שחשוב הוא שאם הר"מ מגיע לשיעור מוכן, הוא מוסר את השיעור עם גישמאק (טעם) ויש לילדים סיפוק והם נהנים מהלימוד, וממילא הם יותר רגועים והמשמעת יותר רגועה.

וזכרני כשהייתי בישיבה בכפר סבא הבחנתי פעם איך שתלמיד אחד מזהיר את השני בשפתם של תלמידים כי הנה הרב מתקרב, וענה לו רעהו: "הוא ממילא לא יעשה לנו כלום"... ואעפ"כ נהגו כלפיי בדרך ארץ, ואפילו שהיו אנשי צוות אחרים שנהגו עמהם ביד יותר חזקה והמשמעת שהטילו היתה יותר חזקה, וזה הכל כפי מה שהקדמנו בשם מרן החזון איש שאמר שמשיכה יותר טוב מחזקה.

למדנו במשנה לגבי קניין בהמה, הכישה – נתחייב בה. דהיינו שקונה ונעשה חייב בכל הדברים. כמו כן להבדיל, מוסד שקיבל ילד לא יכול לזרוק אותו, אלא צריך לטפל בו כמה שיותר".

תחשוב שהוא ילד שלך!

כאן המקום לציין מה ששמעתי פעם מאחד המשגיחים שאמר: "אני מתפלל שהתלמידים שאינם מתאימים, ילכו מעצמם מהישיבה", וכוונתו היתה שהוא לא יצטרך "לזרוק אותם" מהישיבה אלא שילכו מאליהם. (כאשר לא היה מדובר על כאלו שבעוה"ר ריח של קלקול וריקבון המסוכן לאחרים נדף מהם).

ועמדתו משתומם ממש, כיצד אפשר לשמוע מילים כאלו מאדם האמון על חינוכם של בחורי ישראל, שדאגתו העיקרית צריכה להיות בעיקר בהסתכלות שלו כלפי דור העתיד. כיצד להעמיד

וליישר את בניו של הקב"ה בדרך הנכונה, גם אם יש דברים המצריכים ממנו מאמץ לפעמים והשקעה הכרוכה אף בזמן ויזע.

ופעם שאלו את רבנו הגראי"ל שטיינמן זצ"ל: כמה קלקול צריך להיות בילד, באופן שיהיה ניתן להוציאו?

והשיב:

"קשה להגיד בזה גדר. אנו צריכים לעשות כל המאמצים מה ששייך. כשמקבל ההחלטות בא לזרוק ילד, עליו לזכור שמדובר בדיני נפשות! אם באמת הילד הזה היה הילד שלו, האם היה תיכף ומיד ממחר לזרוק אותו? אלא מאי, זה לא הילד שלו, אלא של מישהו אחר! אם המעשה היה קורה עם הילד שלו וכי היה תיכף זורק אותו? ודאי שלא! הוא היה משתדל ומשקיע כל מיני מאמצים, כדי שלא להגיע לידי כך. הוא היה מותח את חבל התחבולות, חבל הרחמים וחבל הסגוריה, לפני שיצטרך לזרוק אותו. אם כן, למה בילד של איש אחר לא ינהג כך? הרי הוא ילד יהודי! נשמה יהודית. תחשוב שהוא ילד שלך! ילד שלך אתה חושב כל זמן להציל! מחנך צריך לחשוב על כל ילד שהוא הילד שלו.

והגדר "מתי מותר לזרוק" הוא: אם זה היה הילד שלך, האם במצב הזה שמונח לפניך, היית זורק גם את בנך שאר בשרך"...

ונשאל הגראי"ל: ואם הוא מקלקל אחרים?

והשיב:

"כמובן שאז זה אחרת, אבל גם אז חייב לשקול אם המצב חמור עד כדי כך, שגם את הבן שלך היית זורק בגלל קלקול כזה! אבל אם תעשה עם הילד כפי מה שאמרנו, קרוב לודאי שברוב המקרים הוא לא יגרום לקלקול. יכול להיות שאם יש אחד שהוא עד כדי כך, אז זה באמת משהו אחר.

על עשו כתוב שכבר במעי אמו הוא רצה ללכת לעבודה זרה, זה עשו שהיה משהו מיוחד. אבל בדרך כלל, ילד לכתחילה רוצה להיות טוב. כל ילד רוצה להיות טוב ומה שהוא עושה לפעמים דברים לא טובים, הרי הוא ילד. צריך להגיד לו ולהסביר לו. חלק הכי גדול אפשר להציל. ואם באמת יהיה כזה ילד כמו עשו, אין ברירה. אבל אין הרבה עשו"...

והפליאה הגדולה היא על אותו משגיח, עד שהוא מתפלל על אותם בחורים שילכו מאליהם, מוטב שיתפלל שיעלו על דרך הישר, ויתאזר בסבלנות הנצרכת בכדי שיצליח לחנכם כראוי. וכמאמר הגמרא: יתמו חטאים ולא חוטאים (ברכות י, א).

כוחה של סוכריה

עד כמה שהדבר יישמע אולי מצחיק, אבל הנני מעיד כי פעם החזקתי בחור במשך תקופה שלמה בישיבה כשהוא מתפקד בהצלחה גדולה עם - טופי! - כן! סוכריית טופי!!!

מדובר היה בבחור בעל יכולות ומסוגלות להגיע רחוק, אך בפועל ההשקעה שלו היתה מועטה, מהרבה סיבות. לאחר שעות רבות של שיחות, הגברת מוטיבציה ועוד, הפסקתי לחלוטין להעיר לו על כל הדברים שבהם היה צורך להעמידו על המקום, כדוגמת סדר, קבלת מרות, שמירת זמנים ועוד... שבוע חלף ולהפתעתי שמתני לב שמשוה מתחיל לזוז, להשתנות קצת, אבל ממש קצת!!!

בסוף היום, לפני שיצא לביתו, ביקשתי ממנו שיחכה לי כי רצוני לומר לו משהו. ואכן, הוא המתין ואז אמרתי לו שאני מאוד מעריך את השינוי שחל בו, בפרט בתחום זה וזה... לאחר מכן הכנסתי את היד לכיס, הוצאתי סוכריית טופי ותחבתי לו אותה בתוך כף ידו, לחצתי את ידו בתמימות

ושוב אמרתי לו: "אני מאוד מעריך את ההשקעה וההתאמצות שלך". איחלתי לו שיהיה לו ערב טוב ומתוק! וכך נפרדנו.

למחרת, השינוי היה גדול וניכר הרבה יותר... ושוב חזרתי על כך... עוד סוכריית טופי הושטה מידי לידי לפני סיום יום הלימודים, מלווה באיחול ללילה טוב ומתוק. לאחר כמה ימים קרה הלא-יאומן והבחור התחיל להשתנות מהקצה אל הקצה כאשר מדי ערב אני תוחב לתוך ידו סוכריית טופי!!!

בסוף השבוע הוא ניגש אלי ואומר לי: הרב! תודה על כל הטופי! (כמובן שאין בעובדה זו אלא כעין "מודל" לדרכי פעולה, כל מחנך והיצירתיות שלו. בהתאם לתלמידיו, עליו לייצר איזה מוטיב ורעיון שיהיה כוחו לעודד ולרומם תלמיד, וכמובן להתפלל שהדבר יעלה בידו).

המאור שבה מחזיר למוטב - סיפור חיים מטלטל

הסיפור הבא שמספר בעל המעשה בעצמו, יעזור לנו להבין את הדברים: לב רך יענה חימה ובקשה עדינה ומנומקת יכולה להציל עולמות. לעיתים כשנראה שהכל אבוד, צצה הישועה. מה גורם לכך? העיתוי, האנשים, סיעתא דשמיא או פשוט לימוד יומי משותף באווירה טובה.

שום דבר בילדותי לא הכין את הורי להתמודדות שתהיה להם עם התבגרותי. הייתי ילד נחמד וחייכן, חברותי, שמח ושובב במידה רבה. בילדותי נתקלתי כמעט רק בחיוכים.

הקושי החל עם לימודי בתלמוד תורה, או נכון יותר לומר, כשהלימודים החלו להיות קשים ותובעניים. בגיל שש, עם תחילת לימוד המשנה, התחלתי להתקשות, המשנה לא היתה ברורה לי די צרכה, אולם כמו הורים רבים קיוו גם הורי, כי מדובר בקושי זמני של ילד בן שש שעדיין אולי אינו בשל לקלוט את המשנה, שהיא קשה יותר כידוע מהחומש אותו למדתי עד אז.

עם תחילת לימוד הגמרא הלכו העניינים והסתבכו. מיד בהתחלה, אולי מפני שהתקשיתי, לא היו ביני לבין הגמרא יחסים חמים במיוחד, למדתי בעל כורחי, רק כדי לא להיזרק החוצה, אולם הדברים היו לי קשים מידי, לא הייתי כבד תפיסה מעולם, והיום אני מתפלפל עם רבים וטובים בלא קושי, אולם אז אל מול הגמרא, מסיבה עלומה, נעשיתי טיפש, לא קולט, לא מבין, לא יודע. הורי קלטו את מצבי די מהר, ואבא שלי התיישב ללמוד איתי מידי יום את מה שלמדו בת"ת, כדי שלא אפגר אחר חברי ואתקדם עם כל הכיתה.

כמעט כל קורא יכול לתאר לעצמו את הסיטואציה. אבי חוזר מהעבודה בשעה שש או שבע, לעיתים שמונה, לאחר שיצא מהבית בשעה שש בבוקר ולא נח לפחות שתיים עשרה שעות, כל מה שהוא רוצה עכשיו זה שעה שעתיים שקטות ורגועות, ואם אפשר היה לסדר באותן שעות קצת נחת מהילדים, נניח מבחן עם תוצאה משובחת, פתק מהמלמד שמשבח את הבן, זה בוודאי היה מוסיף. אבל לא, אבי לא זכה. למרות העייפות הוא עוד לא הגיע אל המנוחה והנחלה, עליו לשבת עם בנו ולנסות להסביר לו במשך נניח חצי שעה שעה, את מה שהמלמד ניסה ללמד ללא הצלחה במשך ארבע שעות בבוקר.

גם הבן לא מגיע ללימודים במצב אופטימלי לגמרי, גם הוא יצא בשעה שבע מהבית, תחילה לתפילה במנין ואחר כך ללימודים, הוא חזר הביתה בשעה שש בשביל לאכול, לשחק מעט, לפרוק קצת את המתח מיום לימודים עמוס, ואם אפשר כבר לנוח מעמל היום שכלל גם משחקי ריצה בחצר, אבל לא, גם הוא לא יכול ללכת לנוח, עדיין מחכה לו שעת לימוד לא פשוטה עם אבא שלו,

העייף והמאוכזב, שיודע שיש אבות שלא מוכרחים ללמוד כל יום עם הבנים שלהם כשהם עייפים, יש להם בנים שלומדים מצוין ויש מהם רק נחת, ואילו הבן שלו, שהולך ללמוד עכשיו עוד חצי שעה, עושה טובה בזה שהוא בא ללמוד, ואין לו כל הנאה ושמחה בלימוד, מצב שהופך את כל העניין למשהו טכני מייגע.

ובכל זאת, שניהם רוצים ללמוד יחד, שניהם רוצים את אותה המטרה, להתקדש, שניהם רוצים שהבן יהיה תלמיד חכם, שניהם חושבים על הרישום לשיבות, שניהם יודעים שבזה מונח העתיד, אז הם מגייסים את טיפת הסבלנות האחרונה לאותו יום ויושבים ללמוד.

אלא שמשוהו משתבש. "אני לא מבין", אומר הבן יקיר בקול יגע אחרי רבע שעה, בה האבא מנסה להסביר לו מושג בגמרא, משהו שבכיתה כבר למדו אותו על בוריו, ורק הבן עדיין לא תפס, ולא שאין לו ראש טוב. "אתה לא משתדל" אומר האב לבן בקול פגוע, "כמה שאני מנסה, אתה פשוט לא משתדל מספיק להבין".

והבן, ששעת הלימוד הזו באמת מיותרת לו, כלומר הוא היה מעדיף לקרוא ספר או לשחק עם אחיו, לצייר או לשחק במחשבה, סתם לדבר עם אמא או לפטפט עם חבר טוב בבית כנסת לפני תפילת ערבית, מוצא את עצמו מנסה להתגונן ואין לו במה. מה הוא יגיד? שהוא לא רוצה ללמוד גמרא? שהוא לא אוהב? שהוא לא תופס? הוא רק יכאיב לאבא יותר, אז הוא שותק. האבא רואה בזה התחמקות והוא מרים את הקול ברוגז, הבן נעלב, והעניינים מתגלגלים, עד שכל ערב כזה הוא סיוט מראש.

כך הפכו חיי לקשים. לא היתה לי דקה של שלוה, כל היום לימודים שלא אהבתי ולא השתלבתני בהם, ובערב במקום לנוח מהלחץ היתה תוספת.

לא יכולתי לבוא לאבי בטענות, ידעתי שהוא רוצה בטובתי, ידעתי שהוא רוצה שיהיה לי קל יותר בתלמוד תורה, והוא מוכן לכל, גם לוותר על שעות הפנאי המועטות מאוד שיש לו. אבל לא יכולתי לעזור לו או לעצמי, מוחי היה סגור בפני הגמרא, ובבית היה "סיר לחץ" עד שהקשר שביני לבין אבי אבד, בשל השעות המשותפות שישבנו בהם יחד, ולכאורה היו צריכות להיות מהנות וטובות והיו הפוכות מזה, בלשון המעטה.

בשנתי האחרונה בתלמוד תורה הבין אבי, שבצורה זו לא יזוז שום דבר ולכן שכר עבורי אברך, שישב ויעשה את המלאכה במקומו, אולי במקום שהוא נכשל - השני יצליח, אולי הרגש של האב שינוטרל, יעזור להכניס לתוכי מעט שכל. והאברך באמת ניסה. התקדמתי בשנה יותר יותר ממה שהתקדמתי בשלוש השנים שלפני כן, אבל זה כבר היה מאוחר מידי, הגמרא ואני לא היינו חברים, וממילא הייתי בפיגור גדול אחרי כל בני גילי.

אם לא הייתי שייך לחוג מסוים הרי אין ספק שכל בוחן, שהיה שואל את שתי השאלות הראשונות במבחן הכניסה לשיבה - היה מבין שלא זה הבחור אותו הוא רוצה לקבל לשיבה. אך כיון שבהקילתנו אין בחור שלא מסדרים לו ישיבה ולא משנה מה רמת ידיעותיו, ואין בחור שישאר בחוץ משום שאינו מבין את הגמרא כמו שצריך, הרי שסודרה לי ישיבה יחד עם כל בני גילי ובדרגת פתיחה שווה של כניסה. לכאורה הייתי שווה לכולם, ניתנה לי ההזדמנות להתחיל מחדש במקום נקי ובלי דעות קדומות.

הדבר היחיד שלא ניתן לו סיכוי, היה הקשר שלי עם הגמרא. במקום זה חלחל קור עמוק וניכור גדול, לא היה לי שום קשר רגשי ושום רצון, מה גם שבידע היה חסר לי הרבה מאד, כך שעוד לפני החגים ידע המשגיח מה קורה עם הבחור שלפניו.

וכיון שמעולם לא סווגתי כטיפש או כבעייתי, גם לא כבעל בעיה בכישורי למידה וגם לא עצלן, הוחלט בישיבת הצוות כי מדובר רק בחוסר מוטיבציה, ואת זה חשבו שניתן לתקן, בתחילה בטובות, והם ניסו, אין לי בליבי עליהם כלום, הם עשו כל מה שבידם: מבצעים, פרסים, הבטחות, הקלות, ואחר כך, משהעלו חרס בידם, התחילו להפעיל לחץ.

שלוש שנים חייתי תחת מכבש לחצים שאף אחד לא יוכל לשער את קיומו, בבית ומחוצה לו, על ידי אנשי מקצוע ובעלי תפקיד בישיבה, וכמובן כל המשפחה. הייתי אחרון בשיעור שלי וידעתי את זה, וכמוני ידעו כל מי שהיה בעניינים, וגם מי שסופר לו כמה קשה איתי, כגון דודותיי. בכל מקום בו שהיתי, גם אם לא דובר בעניין, הרגשתי את העיניים הדוקרות: למה אתה לא משתדל. עושים הכל למענך, נותנים לך הכל, תלמד! אם לא בשבילך, בשבילנו. איך אנחנו יכולים לחיות בידעה שאנחנו מגדלים כישלון...

הייתי בסך הכל בן שבע עשרה כשעליתי לישיבה גדולה. כולם מסביבי היו צעירים. אני הייתי זקן שבע ימים ורוגז, לא ידעתי מה אני עושה במקום הזה, הרי אני לא מסוגל ללמוד! עתה כבר לא למדתי כלום! כל כך שנאתי את הלחץ ואת האווירה סביבי, שקיבלתי 'אנטי' לכל דבר שיש בו אותיות, מלבד עיתון הבוקר שממילא לא הגיע לישיבה. לפתוח ספר היה עינוי, אבל זה מה שעשו בישיבה כל היום, ובשבילי זה היה כלא גדול ומאיים, בו אהיה כלוא עד שהשידוך יוציאני משם, אלא שכמו שאמרו כולם, מי ירצה בכלל לקחת אותי? בחור שהולך בטל כל היום במקום למלא את כרסו בש"ס ופוסקים.

אם בחור טוב יכול לזכות לשידוך בין גיל שמונה עשרה לעשרים ושניים, עשיתי לעצמי יום אחד חישוב, הרי אני שאיני בחור טוב עלול להמתין עד בוש... עשיתי חישוב מהיר ומצאתי שלפני עוד חמש שנים בלתי נסבלות מבחינתי, ויום אחד אחרי שעשיתי לי את חשבון הייאוש היומי שלי, ואחרי שהמשגית, שלא ידע כי לפניו בחור שכבר לא יכול יותר, קרא לי לשיחה והפעיל עלי את כל ה'מכבש' שלו, ארזתי את חפצי ויצאתי מהישיבה על מנת לא לחזור לעולם.

אדלג ברשותכם על תגובותיהם של הורי, תשעה באב הוא יום שמח לעומת מה שהיה אצלנו בבית במשך כמה שבועות. עד שהורי התרגלו לרעיון שבנם אינו עומד לחזור לישיבה בשום פנים ואופן ובשום תנאי שבעולם, מה הם לא ניסו? הכל, ממש הכל, אבל אני הייתי נחרץ: לעולמי עד לא אפתח יותר גמרא, בקושי סידור הייתי מוכן לפתוח...

חיפשתי מיד עבודה מתאימה, משהו שיוציא אותי מבית הורי משש בבוקר ועד אחת עשרה בלילה לפחות. ידעתי שהכלל 'רחוק מהעין - רחוק מהלב' תקף גם במקרה שלי, אם אסתובב בבית יהיה הרבה יותר גרוע, אם אעסיק את עצמי ארוויח לפחות את לחמי, את הדימוי הכלומניק שלי, והורי יוכלו לפעמים לשכוח לכמה דקות את הבושות.

כיון שלא בחלתי בשום עבודה, מצאתי עד מהרה מקום שקיבל אותי לכמה שעות שאהיה מוכן לעבוד. מדובר בעבודה 'שחורה', קשה פיזית וגם נפשית, ריקה מכל תוכן ומחשבה, אבל לא היה אכפת לי מה העבודה, העיקר לא לחיות תחת מכבש הלחצים של מה למדתי היום ומה הספקתי, והעיקר לא להיות בבית. עבדתי שם, הייתי עיף ולא מאושר, ולא פעם חשבתי לעצמי, איך עזבתי מקום מסודר ונעים כמו הישיבה, בה היה אוכל מסודר, שעות מנוחה וגם שעות הלימוד לא היו נוראיות, אבל תמיד, נזכרתי, שם היה הלחץ הבלתי נסבל. ועתה, עם זה שגבי שחוח ופי נקרע מפיהוקים, אני לא לחוץ, עושה את עבודתי נאמנה, בשקט ושלווה.

אלא שדבר אחד לא לקחתי בחשבון: בחור צעיר העובד עם צוות שלם, לומד מהם, מנסה להידמות להם ולהיטמע בתוכם, לא להיות שונה. אני הגעתי עם חליפה שחורה, כיפה גדולה ופאות למקום

שבו עבדו כל מיני טיפוסים שאף אחד מהם לא התאים לאורח החיים של יהודי חרדי, ואני חשתי שם שונה ולא שייך.

לו היה לי מטען רוחני טוב ויציב, אולי הייתי מחזיק מעמד, בכל זאת באתי מבית שורשי ומשהו בנשמתי היה נטוע חזק ביהדות הנאמנה, אבל בכל זאת השינויים הלכו וקרו. הראשונה שנעלמה הייתה כמובן החליפה והיה לזה הסבר מנומק והגיוני: במקום בו עבדתי היא יכלה רק להתקלקל... אחר כך נעלם הכובע והכיפה הלכה והתקטנה מידי חודש. לא יכולתי לזכור מתי התפללתי יותר מתפילה אחת ביום, וגם היא הייתה מהירה כשגופי בבית הכנסת ורוחי משוטטת אי שם.

בבית היה בכי ותאניה, אולם אני עמדתי בשלי, אמרתי שאם הם רוצים אני מוכן לצאת מהבית, יש לי כבר כסף, אבל לחזור למה שהייתי, אם בכלל הייתי אי פעם, זה לא! הורי התייעצו עם מי שהתייעצו והחליטו שאשאר בביתם, כל עוד איני מקלקל את האחרים, דבר שנמנעתי ממנו כמובן, שכן לא הייתה בי כל התרסה נגד המשפחה או היהדות החרדית, לא התכוונתי לסחוף בעקבותיי אף אחד, הספיק לי לדעת שאני עצמי גורם לעוגמת נפש בשביל עשרה ילדים.

כך או כך, לא הידרדרתי במדרון אבל זחלתי בו באיטיות אבל בעקביות. הירידה הייתה בצעדים קטנים, כמעט לא מורגשים, אבל לא היה ספק שאני בדרך לאבד לגמרי את היהדות שבי אם העניינים ימשיכו כך.

ואז נכנס נון לחיי, הוא היה החרדי האמיתי הראשון שהתקבל לעבודה במקום (אני לא נחשבת כזה...) והוא כמובן לא היה אמור לעבוד איתי בעבודה שחורה, הוא התמקם בנוחות בבנין המנהלה, היה לו חדר מסודר ופרטי, וחלון גדול שצופה אל החלק בו עבדתי אני באזור הפתוח.

הייתי הכיפה היחידה בשטח ועוד כיפה שחורה, גדולה יחסית עדיין, וזה בלט, אף אחד לא כיסה את ראשו במקום ההוא. וכך יום אחד מצאתי את עצמי מחפש בבנין המנהלה את חדרו של נון, לאחר שקיבלתי הוראה להתייצב שם מהבוס הישיר שלי. "שלום". אמר נון, "ואני הופתעתי לראות אברך חסידי בחליפה שחורה ארוכה עם זקן עבות. ממש לא שייך למקום. "מופתע, אהה..." אמר, "גם אני הופתעתי לשמוע שיש פה עוד אדם חרדי, זה מקום כל כך חילוני, שמחתי מאוד. בוא תשב". הזמין אותי אמרתי שאני מצטער, אבל אני חייב לחזור לעבודה, אני עובד לפי שעות. "זה בסדר" אמר נון וחיך בעדינות. "שאלתי קודם והעובדה שאתה נמצא כאן על פי הוראתי היא חלק משעות העבודה".

התיישבתי בסקרנות. "שמחתי מאוד לדעת שיש פה עוד אדם חרדי", אמר נון, "אתה יודע, היה לי מאד קשה לעזוב את מקום העבודה הקודם שלי, שם הייתה אוירה כמו שצריך והיה לי חברותא נהדר. אבל לא הייתה ברירה", פניו התעננו, "אתה יודע שהחיים מחליטים לפעמים בשבילך, עברנו עיר, זה מקום העבודה היחיד שמצאתי. וכבר כמה ימים אני שובר את הראש בבעיה, אני לא יכול ללמוד ללא חברותא. זה חסר לי מאוד. חיפשתי מישהו ללמוד איתו, אבל בכל האזור הענק הזה לא ראיתי אף אדם חרדי, אפילו שיהיה רק דתי, ופתאום ראיתי אותך, זה היה כמו אוצר שנפל לי משמיים".

כבר התחלתי להבין לאן השיחה חותרת והחלטתי לשים את הקלפים על השולחן מיד, כדי שלא אסתבך בשקרים ובלחצים. "תודה", אמרתי, "אבל בטח לא התכוונת לשותף כמוני, אני לא פותח גמרא בעיקרון".

הוא חיך. "מה עוללה לך הגמרא שאתה כל כך כועס עליה?" שאל.

"היא לא עוללה לי כלום, אבל הלחץ שנגרם לי בגללה כל חיי מכל מגידי השיעורים, המשגיחים, המלמדים ההורים, וכל המשפחה, כל הסביבה וכל העולם עשה לי רע ומר כל החיים, לכן אתה רואה אותי פה במקום לראות אותי בישיבה", לא יכולתי לכסות על המרירות.

"אני מבין", אמר נון פרוך, "אבל לא התכוונתי לגמרא, ולא התכוונתי שתלמד בגלל שהמשגיח רוצה, אלא רק בגלל שהקב"ה רוצה".

"מה כוונתך?" שאלתי. הייתי קצר רוח ללכת משם, כל השיחה לא התאימה לי.

"אני לומד כל יום שיעור משנה ברורה", אמר נון, "זה לוקח בערך רבע שעה ללמוד עמוד, ואני לומד לא בגלל שהמשגיח שלי אומר לי ולא בגלל אף אחד, אלא מפני שה' יתברך נתן לנו הוראות איך להתנהג בכל מקום, בכל ענין ובכל שעה, ואם אני לא אלמד את ההוראות - אני פשוט לא אדע מה אני צריך לעשות ואיך. אז כדי לדעת את ספר ההוראות שלי אני לומד, לא בגלל שאף אחד אמר, רק מפני שה' ביקש ממני להתנהג בצורה מסוימת, וכדי לדעת אותה עלי ללמוד. אתה מבין, גם כדי להיכנס לעבוד פה הייתי צריך ללמוד את החוקים של המקום, קיבלתי על עצמי ללמוד אותם מרצוני, כי אחרת לא אדע מה לעשות בדיוק ואכשל. להבדיל, כך אני לומד את המשנה ברורה, להכיר את ההוראות היטב. מה אתה אומר? תצטרף אלי לרבע שעה ביום?"

כשראה שאני מהסס אמר: "מה אכפת לך? רבע שעה! במקום לעבוד עבודה פיזית, תנוח בחדר שלי".

"והעבודה?"

"זה בסדר", אמר נון, "שאלתי לפני שקראתי לך, ואמרו לי שאפשר גם יותר מרבע שעה, אתה עובד מצטיין ומגיע לך יותר מכלל העובדים".

וכך התחלנו ללמוד. התחלתי בגלל שרבע שעה בחדרו הממוזג של נון היה פיתוי לא רע, רבע השעה הפך לחצי שעה מהר מאוד, כי לפני הלימוד היה כוס קפה ועוגיות טעימות שנון הביא מהבית, וגם שיחה קלה על המציאות הישראלית שלנו, פיגועים, תאונות וכל היתר. ואחר כך לימוד שהיה קל, ברור ובהיר, פתח בפניי עולמות חדשים והיה, כמה מפתיע, ממש מעניין.

התחלנו בסימן א' ממש מההתחלה, סדר קימת הבוקר. נטילת ידיים ליד המיטה. איזו נעל לובשים בתחילה, ואיזה צד של הבגד לובשים קודם. פתאום שמת לי לב שאני מתעורר בבוקר וקם אחרת לגמרי, אני שם לב למה שאני עושה, אני מנסה לעבוד לפי כללי ההתנהגות שלמדתי ועושה את זה לגמרי מתוך בחירה, שום לחץ שום שאלה, נון לא שאל אף פעם מה מתוך מה שאנחנו לומדים אני גם עושה.

ויום אחד, כשנון הקשה משהו על המשנה ברורה, פתחנו גמרא כדי לראות את מקור הדברים. כל כך הרבה זמן שלא הרמתי גמרא בידי, חשבת, כשלקחתי את הכרך העבה מתוך ארונו של נון, שהיה מלא בספרי קודש. פעם שאלתי אותו, מה פתאום הוא מביא למקום עבודתו עמודון ספרים, שממש לא שייכים לשם, הוא אמר שהוא לא יכול לעבוד באוירה אחרת והספרים שומרים עליו. היה לנו את כל הספרים היסודיים של כל בית יהודי בחדרו של נון, ומידי פעם מצאתי את עצמי הולך לארון להביא ספר אחר, ספרים שלא פתחתי שנים וספרים שלא פתחתי מעולם, עתה עיניתי בהם מרצוני הטוב, והם לא נראו לי מאיימים בכלל.

למדתי שנה עם נון ובלי להרגיש כבר למדנו יותר מרבע שעה, כלומר רבע שעה הוקדשה נטו למשנה ברורה, שעליה לא ויתרנו, במיוחד משום שנון קיבל על עצמו ללמוד יום יום עמוד לפי סדר שקבע ארגון 'שונה הלכות' (שבנוי כמו הדף היומי בש"ס ומיועד לחזק הלכות בעם ישראל) ואחר כך בהתאם למה שלמדנו במשנה ברורה. הגמרא כבר לא איימה עלי. למדתי לחפש בה ומה שלא היה

מובן שאלתי את נון, שאף פעם לא שאל איך אני לא יודע דברים בסיסיים כל כך. הוא אהב ללמד ואני אהבתי ללמוד.

אחרי שנה אמר לי נון שהתפנתה משרה של מזכיר זוטרי בקומה שלי. ולדעתו אני יכול למלא אותה, אם אני רוצה, הוא ימליץ וגם ילווה אותי בהדרכה. כמובן שעניתי בחיוב, זו היתה הזדמנות לעזוב את העבודה השחורה והפשוטה, לשבת במשרד ממוזג, לעבוד בעבודה מכובדת פחות שעות ולהרוויח יותר. קיבלתי את המשרה וכמה שעות התפנו לי ביום. מהר מאוד החלטתי שאמלא בזמן זה את מה שחסר לי בידע ביהדות, רציתי להיות כמו נון, לשחות בספרים, להגיד בקלות: 'נדמה לי שהראשונים עמדו על הנקודה הזו, תביא את המשנה ברורה, אראה לך מה נפסק להלכה במצב זה'.

קיבלתי רשות מנון ואחרי שעות עבודתי עברתי לחדרו והשתמשתי בספריו. נון נשאר איתי כשהיה לו זמן ולעיתים הלך לביתו. פתאום גיליתי שאני לא כל כך טיפש כמו שחשבתי, והגמרא לא חסומה בפני, נון לימד אותי איך ללמוד ואני צללתי לתוכה בשקט ובשלווה. פעמים רבות שכחתי אפילו היכן אני נמצא ובעיקר נמשכתי אחרי העמוד היומי עמו בררתי את הדברים השייכים למעשי היומיום שלי ממש, כגון שאלות בהלכות תפילה, הלכות ברכות שדרך הלימוד בהם הגעתי להיות בקי במה מברכים על כל דבר וכו'. הדברים שלמדתי נתנו לי טעם, לא עשיתי מצוות בגלל שלימדו אותי בת"ת שכך עושים כולם, אלא משום שהבנתי שזה מה שה' רוצה ומחייב, וקיבלתי מהלימוד כי לכל פעולה ורגע יש חשיבות. החלל הריק בתוכי התמלא בתוכן ובמחשבה יהודית.

זכיתי באיכות חיים, בעבר הנחתי תפילין ללא חיות, אחרי שלמדתי את ההלכות הרגשתי שמחה וסיפוק בקיום המצווה, ידעתי את הטעם וכיוונתי בשעת ההנחה. כך התפילה קיבלה משמעות רצינית, מתי מותר להפסיק ואיך צריך לכוון, שאתה עומד לפני ה'! כמו כן זו היתה תגלית עבורי לדעת, כי בכל דבר ישנה אפשרות למצוה, אפילו בקשירת שרוכי הנעליים יש הלכות, מה נועלים קודם ומה שורכים קודם.

הלימוד, אף שהוא היה קצר יחסית, השפיע על כל דקה מיומי, זה היה השורש ממנו ינקתי חיים כל היום. ואין צורך לציין, כי במרוצת הזמן חזרה אלי החליפה, כי נון אמר שהרבה יותר מכובד ללמוד כך, ורציתי שידע שאני מעריך את השהות שלנו ביחד, וכדי לכבד אותנו הסכמתי לכבד את הלימוד בחליפה. אחר כך הכיפה, שלא התאימה לחליפה, גדלה לאט לאט וכמעט שבתי להראות כפי שנראיתי.

השיא היה כשפניתי יום אחד לאבי, ממנו התרחקתי מאוד, מאז עזבתי את הישיבה, והצעתי לו ללמוד רבע שעה את המשנה היומית, הוא כמעט התעלף. "מה אתה אומר???" אמרתי בפשטות: "אני לומד עם אברך אחד בעבודה כל יום וזה דבר נהדר. החיים נראים אחרת כשיודעים את תוכנית ההפעלה שלהם".

אבי היה המום. לא התפלאתי לראות דמעות בעיניו. "בוודאי", הוא אמר, "מי זה נון?" סיפרתי לו ואמרתי כי הגעתי להכרה שבלי ללמוד הלכה - אורח חיים לא ייתכן להיות כיהודי, העברתי את המסר בבית וכל המשפחה הצטרפה ללימוד.

השיעור הזה התחיל לבנות אותי בחזרה אל תוך המשפחה שלי, פתאום כבר לא הייתי ההדיוט שלא יודע לפתוח גמרא, עתה הייתי ממש מגיד שיעור, וזה לא היה פלא, את השיעור הזה כבר למדתי בצהריים עם נון, ונון היה המורה הטוב ביותר שאפשר, כשהצעתי פעם להוסיף הסבר על ידי ציטוט מהגמרא למשהו שלמדנו, התחיל אבא שלי לבכות בכי גדול ונורא, שאי אפשר היה להפסיק אותו שעה ארוכה. "זה בשביל כל השנים ההם". הצליח לומר.

את השיעור עם נון לא הפסקתי למרות שאני כבר לא עובד שם. זה זמן רב שאנחנו לומדים בקביעות במקום עבודתי הקודם. נון אומר שאני לא יכול להפסיק ללמוד איתו, כי אחרת לא יהיה לו מספיק חמצן לעבוד כל היום. זה הדלק שלו. האמת שזה גם החמצן והדלק שלי. בן עשרים ואחת התארסתי, וכמה חודשים אחר כך, לא מזמן, עמדתי מתחת לחופה.

בגיל שבע עשרה עזבתי לחוץ, כעוס וממורמר את הישיבה על מנת לא לפתוח וללמוד בשום ספר יהודי לעולם. בזכות השיעור במשנה ברורה היומית חזרתי להיות הבן של אבא שבשמיים. עדיין היה לי חסר הרבה חומר, אבל עתה אני נחוש להשלים אותו. וזה מה שאני עושה עתה כל הזמן, מרצוני, בלי לחץ, בלי בקשות. רק משום שהוא יתברך ציווה אותי ללמוד את הוראות ההפעלה של חיים רגועים ואמיתיים.

תובנות רבות עולות מהמעשה האמור, אך עלינו לדעת שכהורים או מחנכים, תפקידנו בין היתר הוא לא להביא את ההצלחה, אלא לייצר לה את האקלים, להעניק כלים ומוטיבציה, וההצלחות יבואו מאליהן בעזה"י.

מוטיבציה – כח רצון והגורמים לו

ונפתח נא פתח נקודתי בנושא ארוך הנקרא - **מוטיבציה**:

קיימות ארבע תיאוריות שמנסות להסביר מאיפה מגיעה מוטיבציה, אולם אין תיאוריה אחת שתבהיר לגמרי מה גורם למוטיבציה, וככל הנראה אנו מונָעים משילוב של כמה מהן. הבנה של הגורמים למוטיבציה, עוזרת לאדם כך שיוכל לכוון את עצמו לעורר ולהשתמש בכוח המיוחד הזה. בעולם החי אנחנו פוגשים בעלי חיים שנראים כבעלי מוטיבציה גבוהה לעשות משהו או להגיע למקום מסוים. אנו רואים אותם חותרים ללא לאות להשיג מטרות מסוימות. הציפורים הנוודות עפות מקצה העולם ועד קצהו בעונות שונות ובעלי חיים אחרים נעים מקצה יבשת אחת לאחר, במהלך חילופי עונות, זו תופעה שקשה להסביר רק בטיעון ש"קר להן", משום שקיימות ארצות חמות מספיק, הקרובות בהרבה לארץ מוצאן, מבלי צורך להמשיך לעוף הלאה.

בדומה לכך, ישנם דגים שיטילו ביצים רק באותו מקום שהם בעצמם בקעו על אף שלאותו מקום אין יתרון על המקום שבו הם חיים. במקרים הללו המוטיבציה הינה באינסטינקט שלהם - היא "מתוכנתת" במבנה הביולוגי של החיות. ואכן, יש חוקרים שטוענים כי ישנם גם בני אדם שנולדו עם צורך להתנהג בצורה מסוימת ויעשו את הכל להגיע לכך, לפי שיטה זו, מוטיבציה שייכת לקבוצה קטנה של בני אדם והיא מוטבעת ביולוגית בַּגְנִים, אם אכן כך המציאות, אין בידיו של האדם כמעט מה לפעול בנידון, דבר שביסודו הוא מנוגד לאמונה הבסיסית המלמדת שאין דבר העומד בפני הרצון, והאדם הוא בעל בחירה להפעיל ולייצר כוחות בסייעתא דשמיא ובעזרת האל עליו.

בקצה השני של סולם התיאוריות, נמצאים חוקרים הטוענים כי מוטיבציה אינה מובנית באדם, אינה מולדת וכלל איננה נחלת היחיד. להיפך, הם טוענים שמוטיבציה היא תכונה נרכשת, הבנויה בעיקר על תמריצים וגמולים חיצוניים וחברתיים. אנשים מחליטים ופועלים כדי לקבל משהו, וככל שה"משהו" הזה יותר מעניין או נצרך לבן אדם - תהיה לו יותר מוטיבציה להשיגו. לדעתם, כסף, כבוד ומניעים דומים, הם המרכיב המרכזי למוטיבציה.

אסכולה נוספת המתייחסת למוטיבציה כאל תכונה מובנית, מסבירה שמוטיבציה מונעת בעיקר מצרכים ביולוגיים כמו צמא, או כאלה רגשיים כמו פחד. כיון שאנשים רוצים להרגיש טוב הם יעבדו בהתמדה לאורך זמן כדי להגיע למצב של איזון: כך שלא יהיו צמאים או נרדפים. זהו אמנם

מנגנון גופני אבל הוא יותר עכשווי וממוקד. שיטה זו לא מתאימה למציאות של אנשים הפועלים מתוך מוטיבציה תוך אי שימת לב לצרכיהם הגופניים, תלמידים שמוותרים על לילות של שינה לפני מבחן, מתמידים שמדלגים על ארוחות ואפילו אנשים שאוכלים כאשר אינם רעבים מתנגשים עם התיאוריה הזו. (על אף שברמה השיטתית יש בתיאוריות אלו מן האמת, אך הן לוקות בחסר כפי שיבואר להלן).

השיטה הרביעית והאמיתית אשר אל תוכה גדלנו כיהודים, גורסת שמוטיבציה באה מהכרה ואמונה. לפי הסבר זה, כאשר אדם מבין את המשמעות של דבר מסוים או מאמין שהוא נכון ואמיתי - מתעורר אצלו מנגנון מוביל ומתניע שנקרא מוטיבציה. שיטה זו תואמת לגישה התורנית שלנו אבל גם כאן: אין הסבר לאנשים שהם בעלי מוטיבציה גבוהה לדבר שאינו "חשוב" אידיאולוגית כמו אמנות ומוזיקה.

בשיטה זו בחור מתמיד מבין חשיבות של לימוד תורה, ומי שאינו מתמיד כל כך אינו מבין - אבל אנחנו יודעים שאין זה נכון במציאות, וישנם בחורים שקשה להם להתמיד על אף שההכרה שלהם חזקה יותר מזו של בחור שמתמיד. לעתים, למתמיד יש כישורים נוספים של יכולת לשבת, ריכוז ורוגע שנותנים לו יכולת להגיע להישגים גבוהים יותר מאשר לבעל ההכרה התורנית העמוקה. לכן נראה שמוטיבציה בנויה מכמה וכמה מרכיבים, כאשר הצד השווה שביניהן שהן מושתתות על אמונה בבורא, ובכלים האדירים שהעניק לי כנברא.

ישנם אנשים שנולדים עם מנוע פנימי הדוחף אותם להתקדם בדברים מסוימים, אבל לרוב, תמריצים הם שמשחקים תפקיד מרכזי בפיתוח מוטיבציה של אנשים, ועם כל כוחם של תמריצים, עוצמת המוטיבציה ורמתה יהיו תלויות בשילוב של צורך לאיזון פנימי עם הבנה חזקה הנעזרים במישור הפרקטי בסביבה וכישורים של הפרט.

אכן, כיהודים מאמינים בכלל, וכבני תורה בפרט, יודעים אנו שאין מגבלה, ואין שום מניעה או מחסום אשר יכולים לעמוד מול היהודי המאמין, המתפלל לקב"ה על כל דבר ששואף אליו. כל אדם, בחור, ילד, אשר קושר נפשו עם תלמיד חכם ירא שמייס, כמורה דרך, אשר יורה לו את הדרך אשר ילך בה בעבודת ה', ללא ספק שיגיע, ויגיע גבוה.

אין אנו קבלני הצלחות!

אך ללא ספק אנו קבלני השתדלות!

לחוש, להרגיש, ולחיות את האחר

אכן יסודי הדברים מונחים ומפורשים בפרשתנו – פרשת וארא.

בפסוק נאמר "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן, וַיִּצְוֶם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֶל פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרָיִם לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם" (ו, יג).

ובירושלמי אמרו (ראש השנה פרק ג הלכה ה): "על מה ציווה אותם? על פרשת עבדים". כלומר, שכשיבואו לארץ ויהיו להם עבדים, יקפידו לשלחם בסיום שש השנים. בניגוד למקובל כי המצוה הראשונה בה נצטווה עם ישראל היא מצות "החדש הזה לכם", קובע הירושלמי כי בני ישראל נצטוו תחילה על פרשת שילוח עבדים.

והדברים אומרים דרשני! מדוע הקדים הקב"ה לצוות את בני ישראל במצות שילוח עבדים עוד בהיותם במצרים, טרם קיבלו תורה? ומדוע ניתנה לה זכות הקדימה על פני שאר המצוות? רבותינו ביארו כאן יסוד חשוב.

בני ישראל מצטווים במצות שילוח עבדים דווקא בהיותם במצרים לאחר שחוו על בשרם היטב **מהו עבד!** וטעמו במידה רבה מה מהותו, מהות חייו של עבד!

רק לאחר שהתנסו בעצם בגופם ובנפשם בחוויה המרה של עבדות משפילה ומבזה, יכולים הם להבין לתחושותיו של העבד, לרגשותיו, סבלותיו, מהותו ואופיו, והכיסופין הגדולים לצאת לחירות. תחושה המקוננת ומנקרת בנפשו ללא הרף.

יסוד גדול ועצום לימדה אותנו כאן התורה, בשביל לדעת כיצד ואיך לנהוג עם האחר - צריך להרגיש אותו! לבוא מאותו מקום בו הוא נמצא, ולפעמים צריך לרדת אליו כדי לחוש אותו! להתאים ציפיות ולבחון תמיד לא רק את הצלחותיו אלא אף – ואולי בעיקר – את השתדלויותיו. ומן הסתם זו מלאכה לא פשוטה.

הסבא מקלם, בספרו "חכמה ומוסר", מאריך לבאר מידה זו של נושא בעול עם חברו, ובאחת הדרכים להשיג מידה נעלה זו, הוא כותב כך:

"בלתי אפשרי לבוא להרגיש בצער הזולת, ולישא בעול עם זולתו, רק על ידי ציורים רבים שכל מה שקרה לזולתו ממיני הצער או הייסורים והמכאובים כאילו קרה לו ח"ו, ומה שהיה דורש מזולתו שיעשה לו או לכל הפחות שישא בעול עמו, כן ידרוש מעצמו לעשות עם זולתו ורק על ידי זה יבוא למדרגת נושא בעול עם חברו".

זו היתה גם דרכו של משה רבינו. שבזמן שבני ישראל השתעבדו במצרים: "ויצא משה אל אחיו וירא בסבלותם", ומבאר רש"י: נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם, כלומר, הוא הרגיל את עצמו בציור כאילו קרה לו כזאת ולכן הלך לראות, כי כידוע כח הציור בא מהתקרבות של החוש, וכך הרגיש בעצמו עד שהרגיש בצערם.

ובחיתום מאמר נביא את דברי מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל:

"מהתלמידים המצטיינים בכיתה יש למלמד עולם הזה, שהרי הוא חש תענוג ללמד. על הבינוניים, הוא מקבל משכורת, ובזכות התלמידים החלשים, המתקשים והבעייתיים, הוא יקבל עולם הבא,..."